

Sluneční energie, fotovoltaický jev

Ing. Pavel Hrzina, Ph.D. - Laboratoř diagnostiky fotovoltaických systémů

Katedra elektrotechnologie K13113

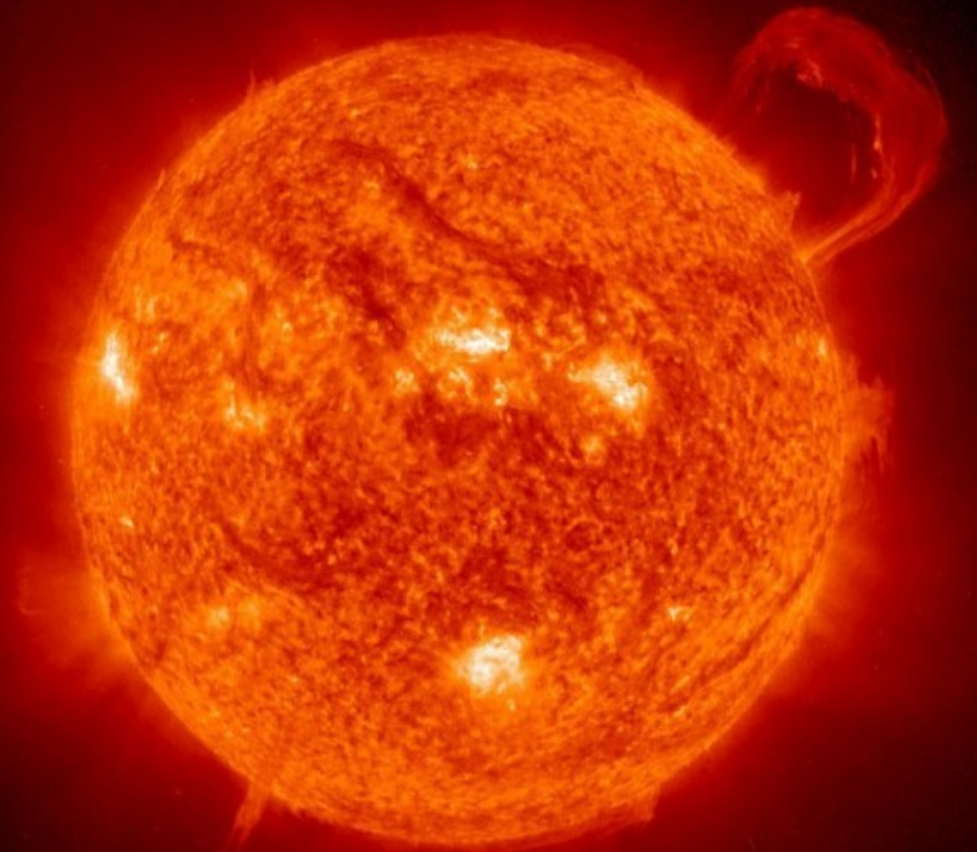

Osnova přednášky

- Slunce jako zdroj energie
- Vlastnosti slunečního záření
- Slunce v různých zeměpisných pásmech
- Využití energie slunce
- Fotovoltaický jev

Slunce

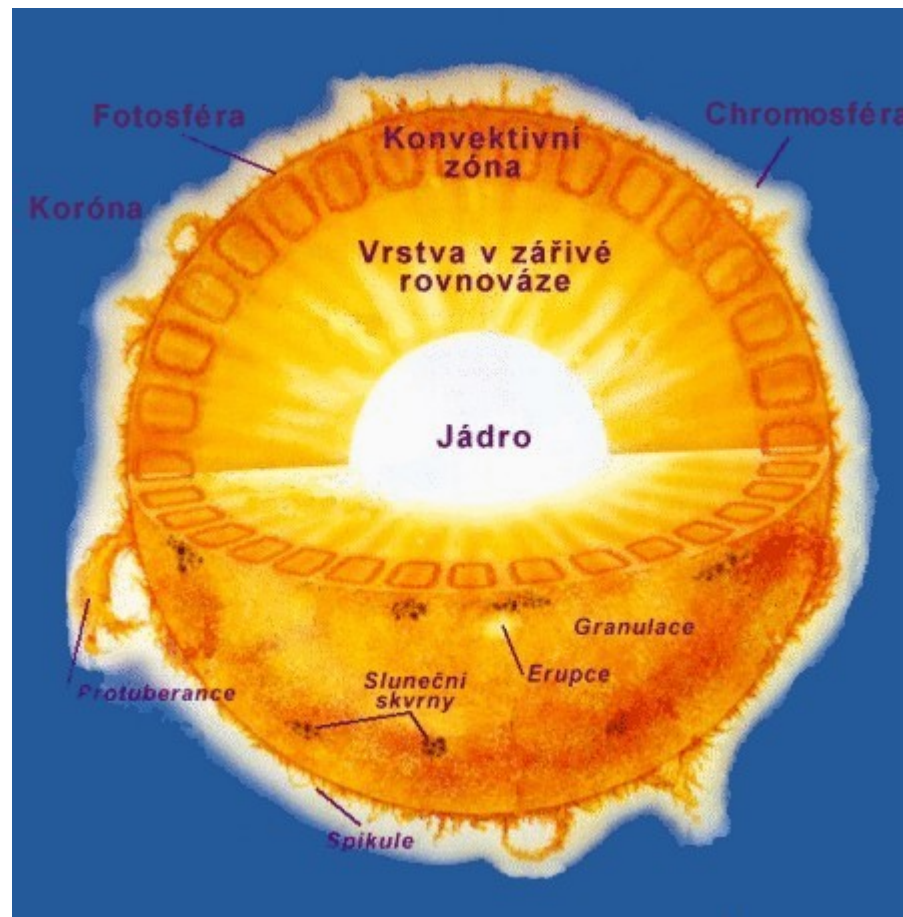
Vzdálenost
1 AU
= 149,597,890 km

Hmotnost
330 tis. x Země

Povrchová teplota
5800 K

Zdroj energie

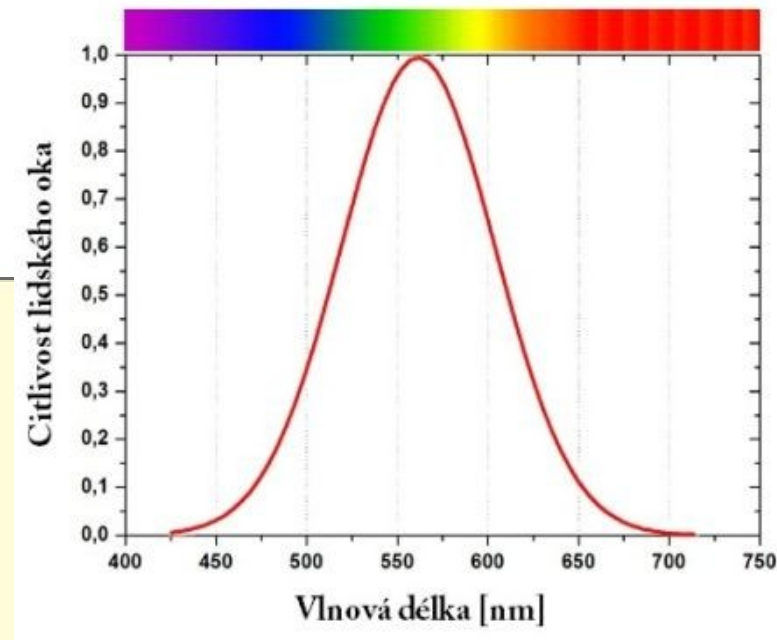
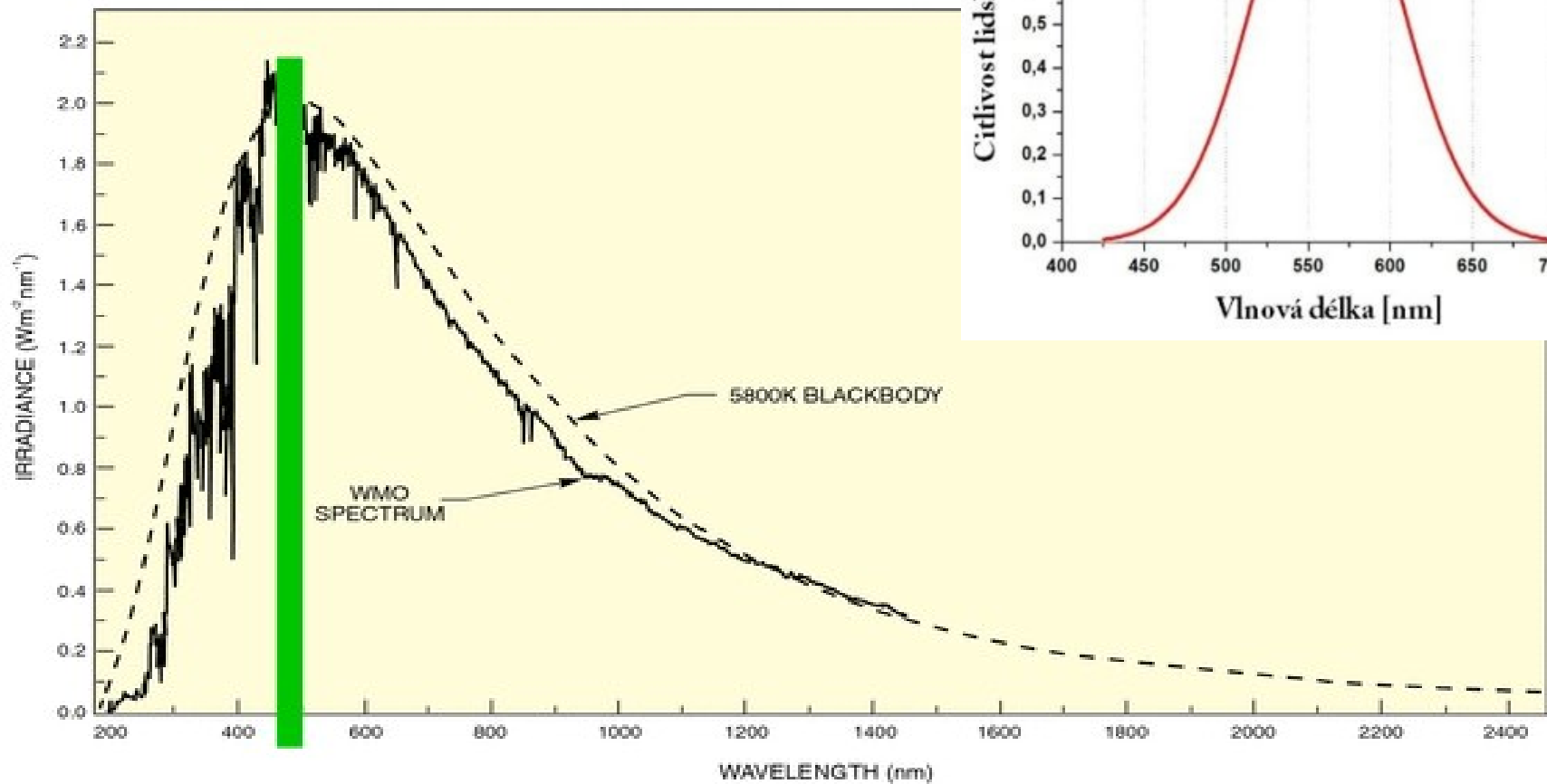
- Jediný zdroj energie na zemi*
- Princip jaderná syntéza
- Přenos energie zářením

*) Vyjma energie zemského jádra a jaderné energie

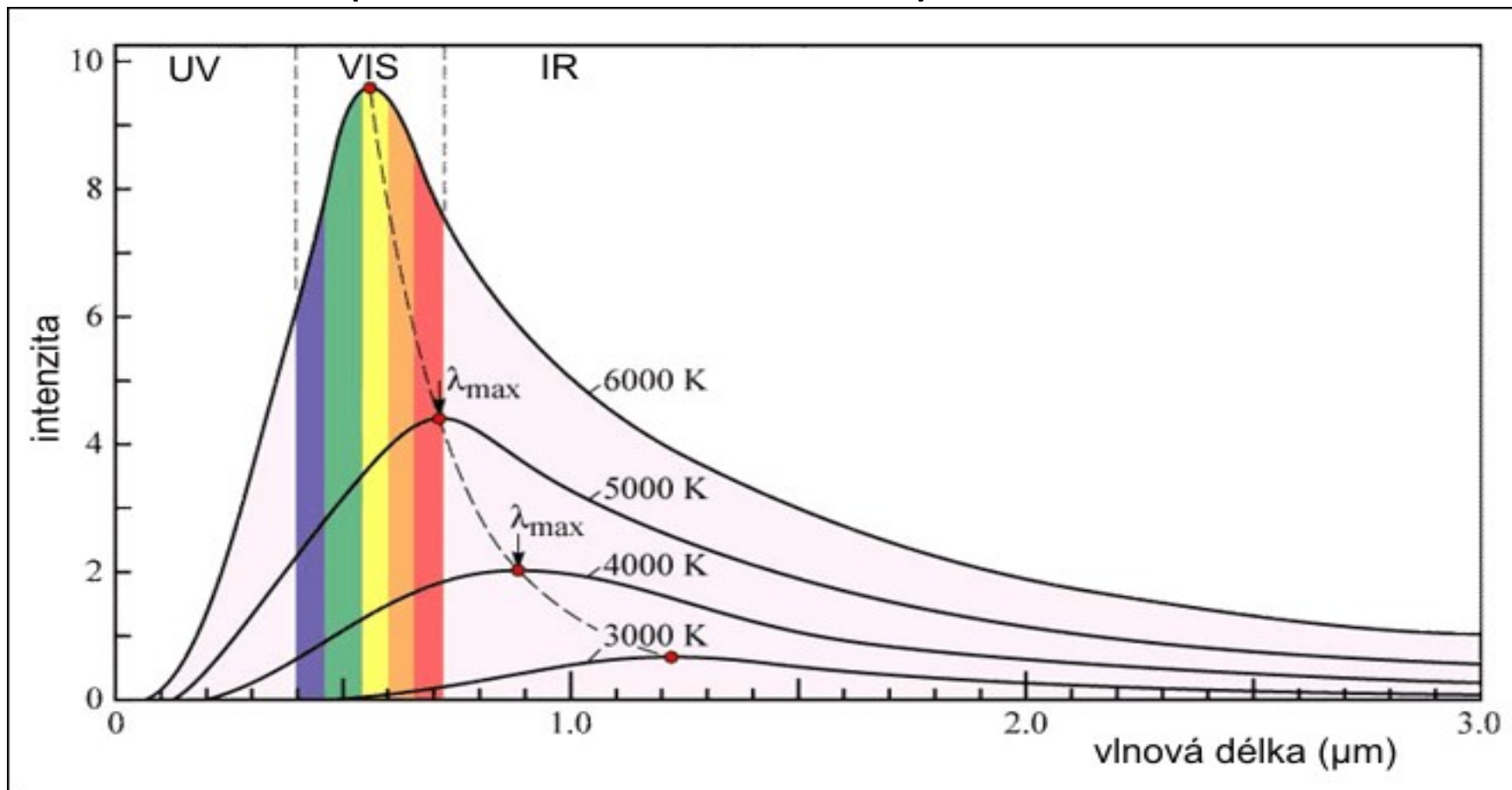

5800 K

Planckův vyzařovací zákon.
Vlnová délka maxima vyzařování se s rostoucí teplotou
posouvá ke kratším vlnovým délkám.

Sluneční energie

- na 1 m² povrchu atmosféry dopadá přibližně

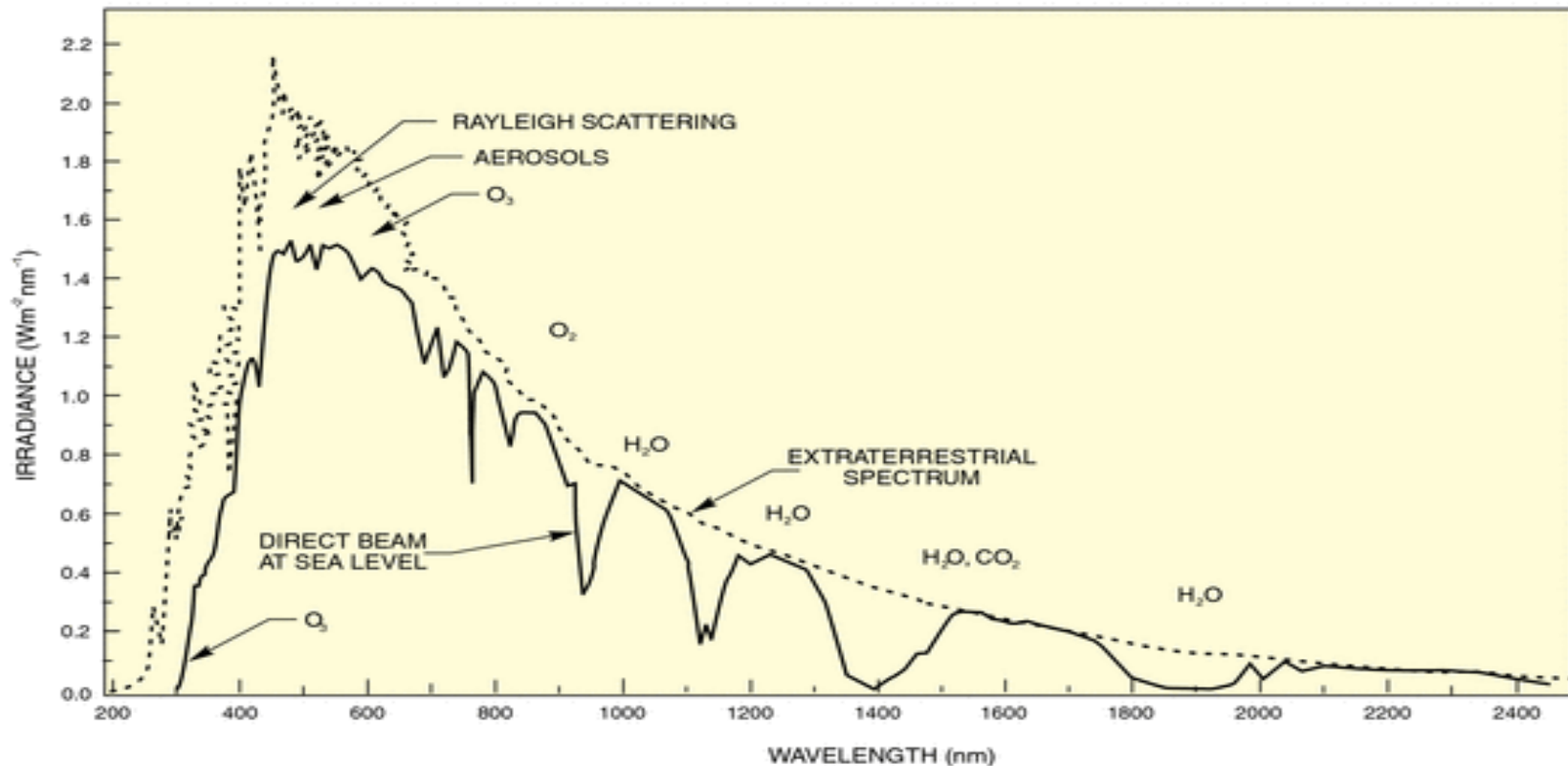
1367 W

- toto záření je dále pohlcováno atmosférou
  - zde začíná působení slunce na zemi
    - ohřívání atmosféry
    - ohřívání povrchu země

Slunce na povrchu země

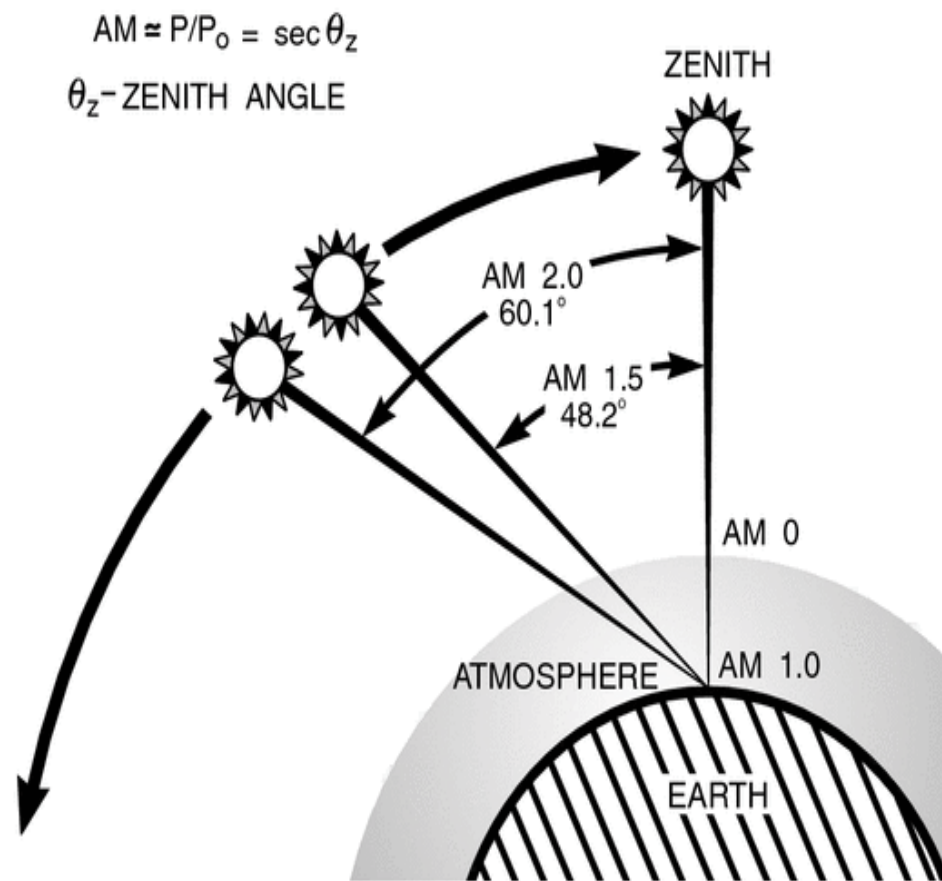
- Absorpce „krátkých“ vlnových délek (280 nm)

AM 1,5

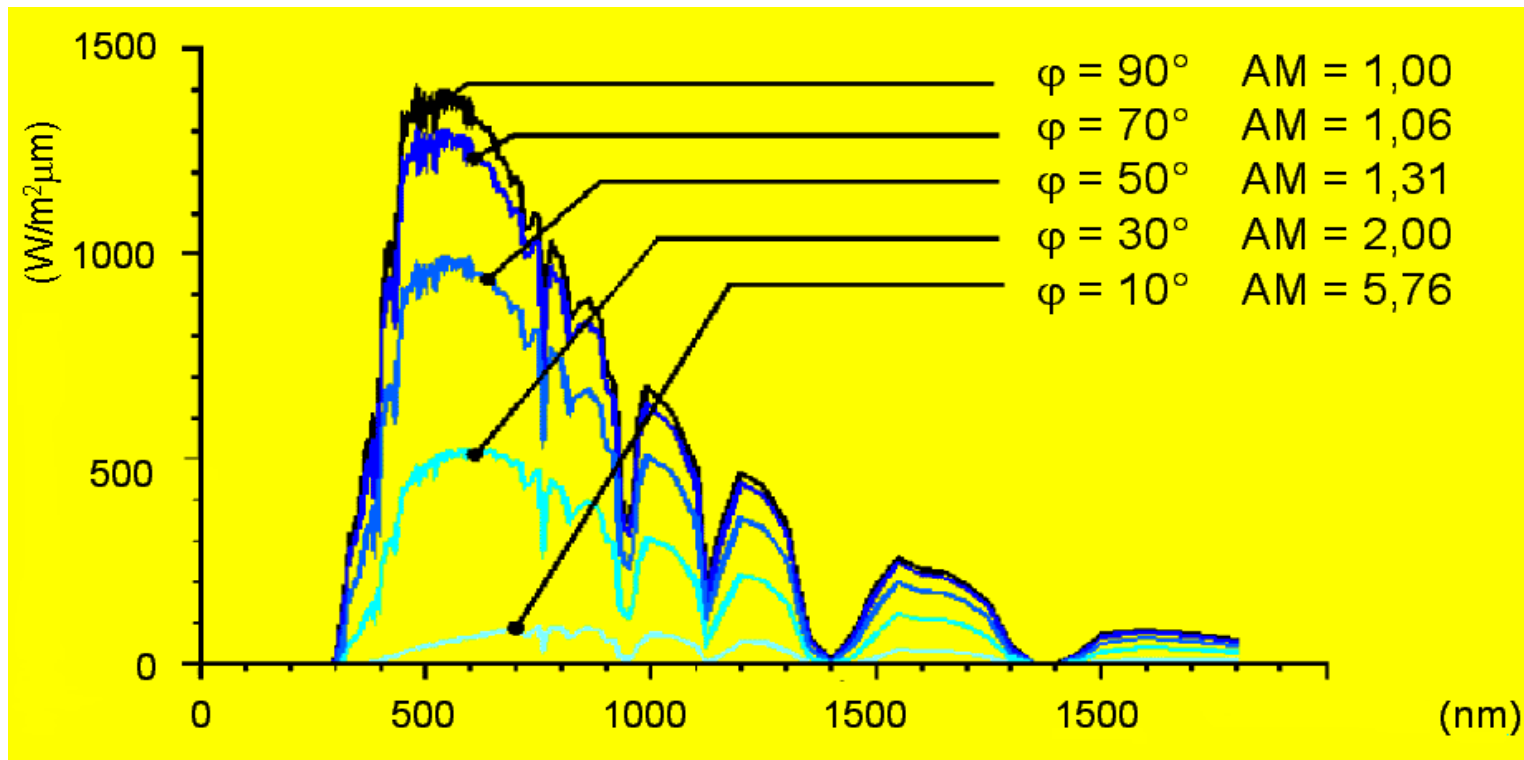
- Koeficient atmosferické masy
- Snížení intenzity záření vlivem průchodu atmosférou

Výpočet koeficientu atmosférické masy

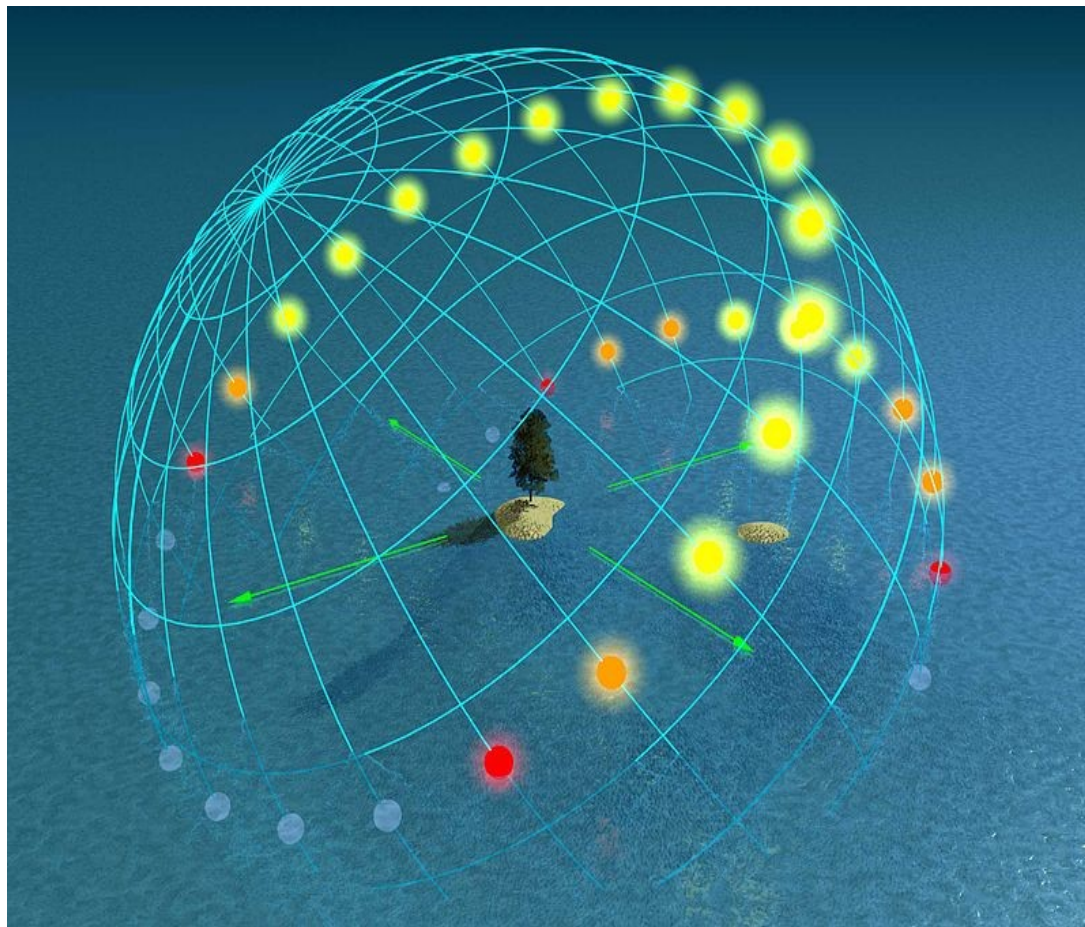
- $AM = 1/\sin\varphi$, kde φ je úhel vstupu záření do atmosféry

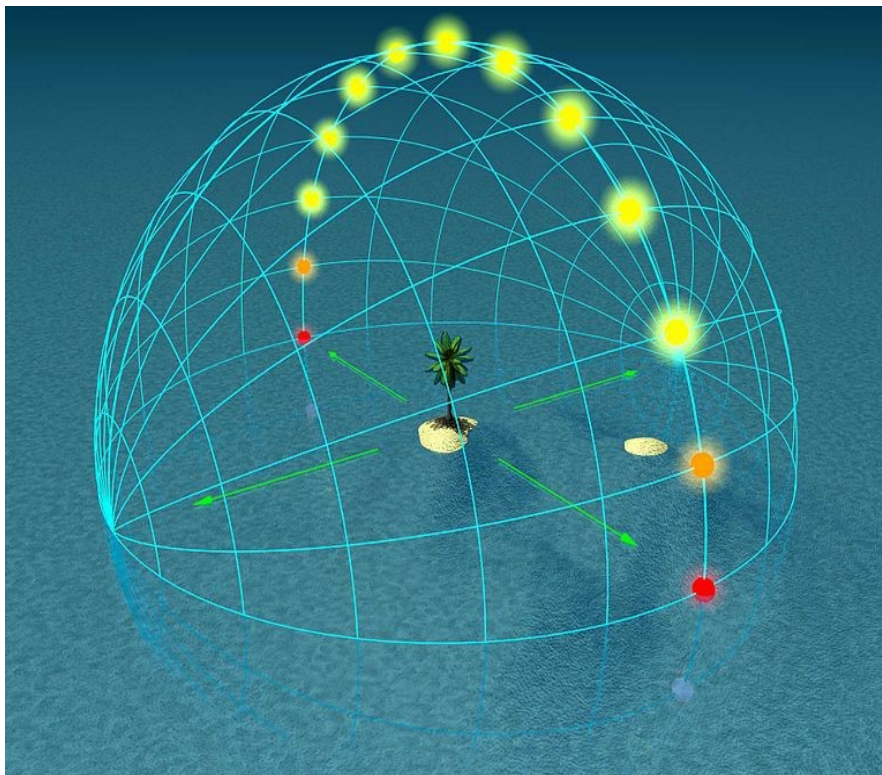
Vliv zeměpisné polohy

Vzájemná poloha
Země a Slunce
určuje mimo jiné
délku průchodu
záření atmosférou a
dobu slunečního
svitu

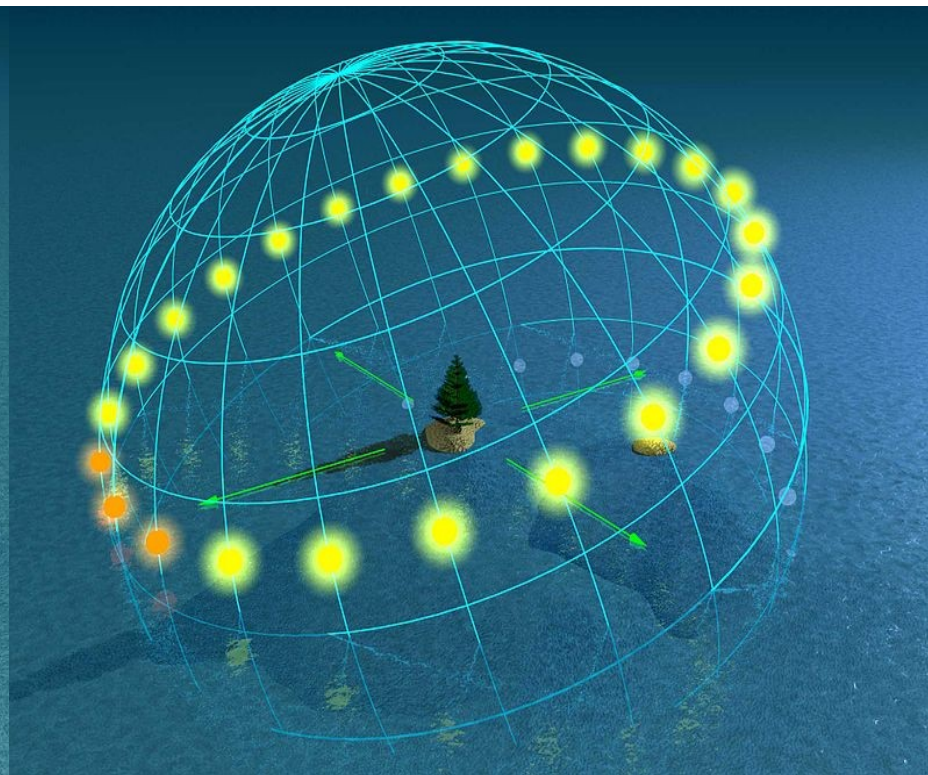

Pól x rovník

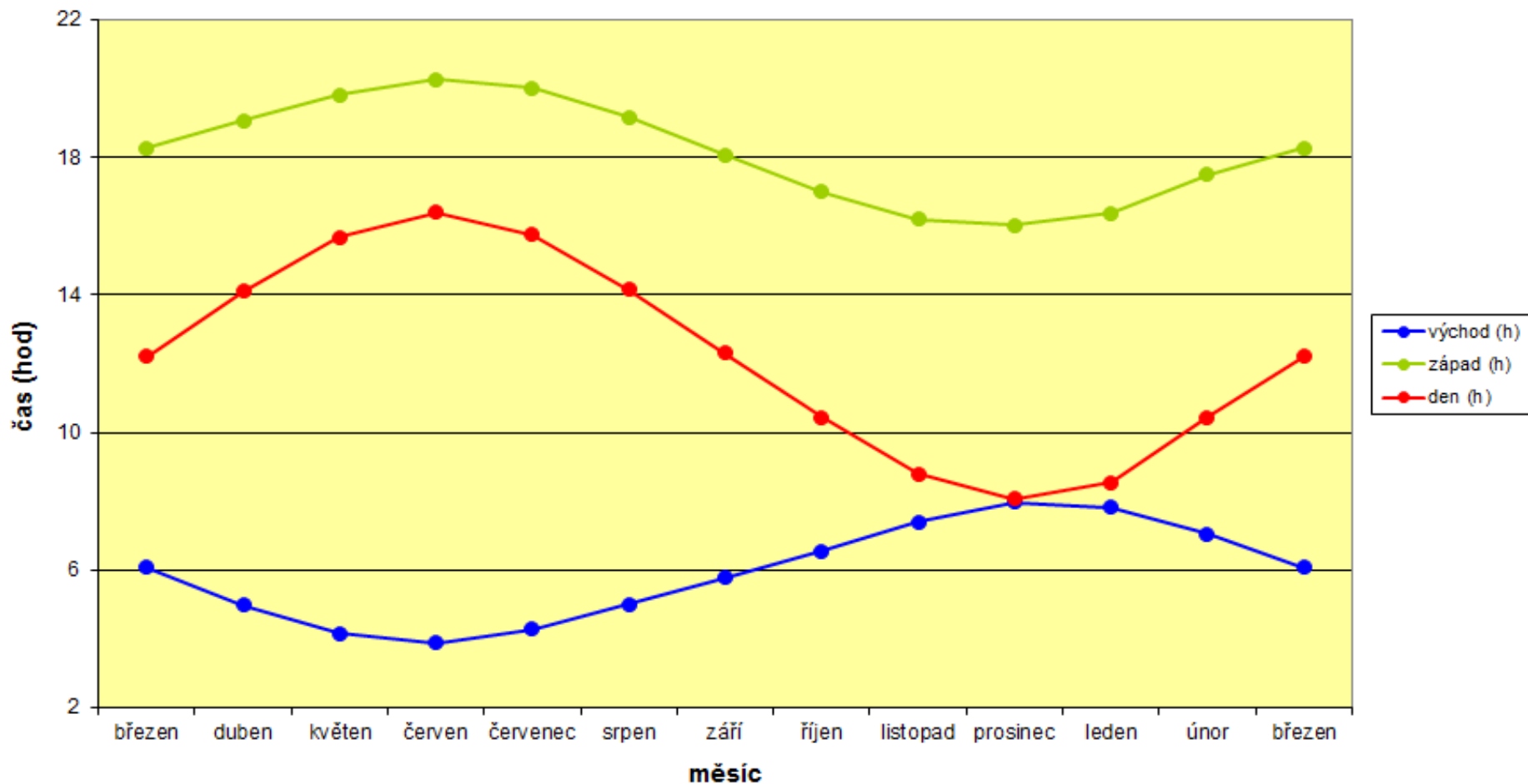
Rovník

70° (šířka)

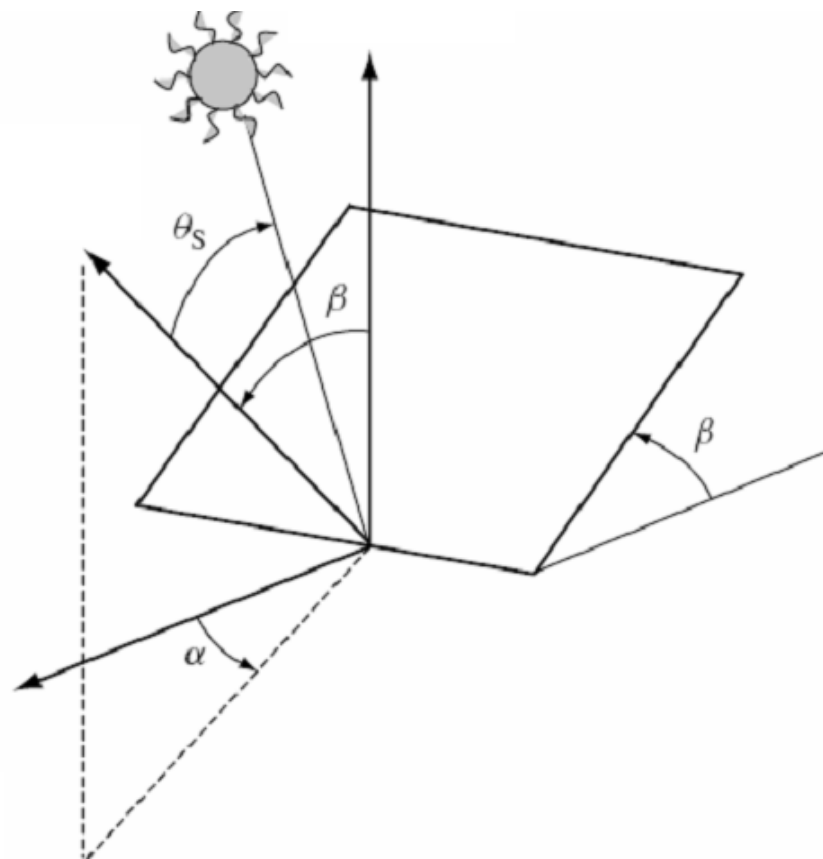

Délka dne (Praha)

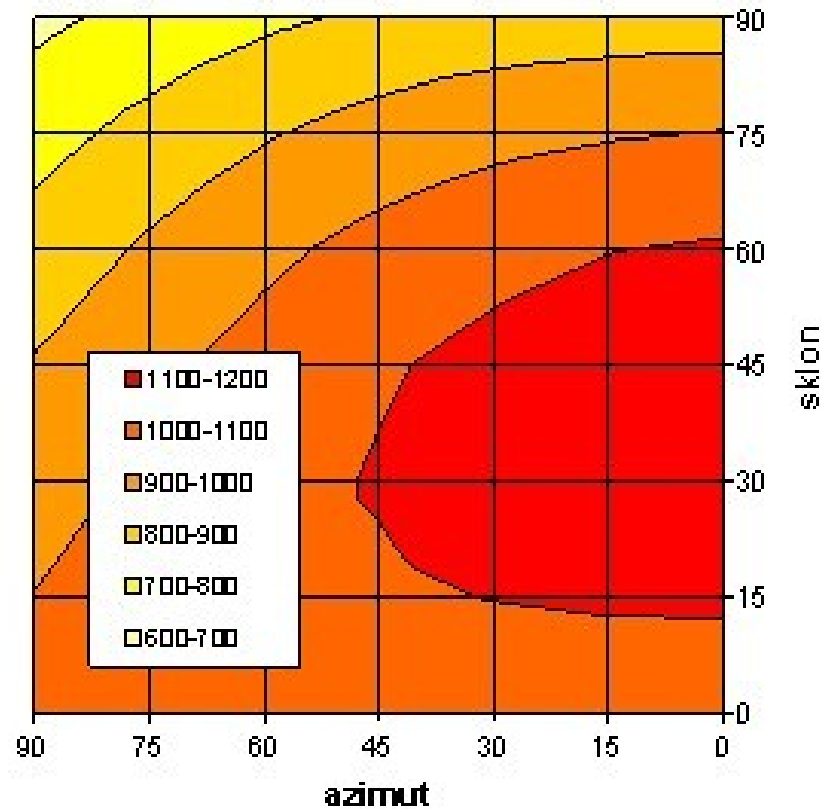
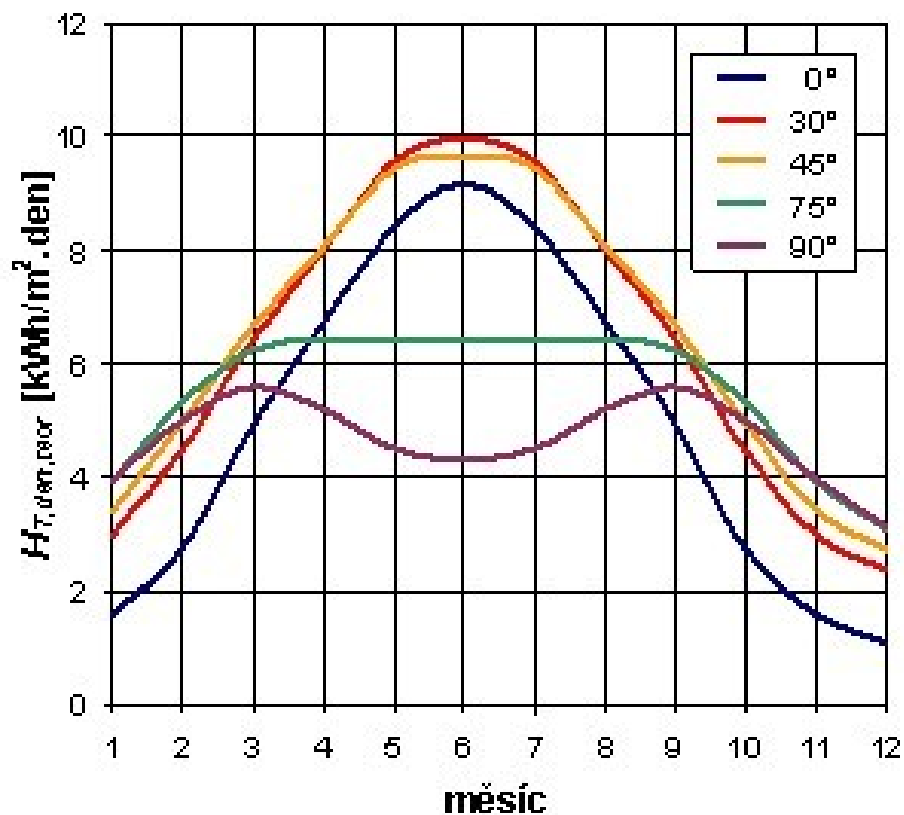
Vliv úhlu natočení kolektoru (např. FVP)

- Důležitý je úhel mezi sluncem a rovinou kolektoru.
- Maxima výkonu je dosaženo při kolmém dopadu.

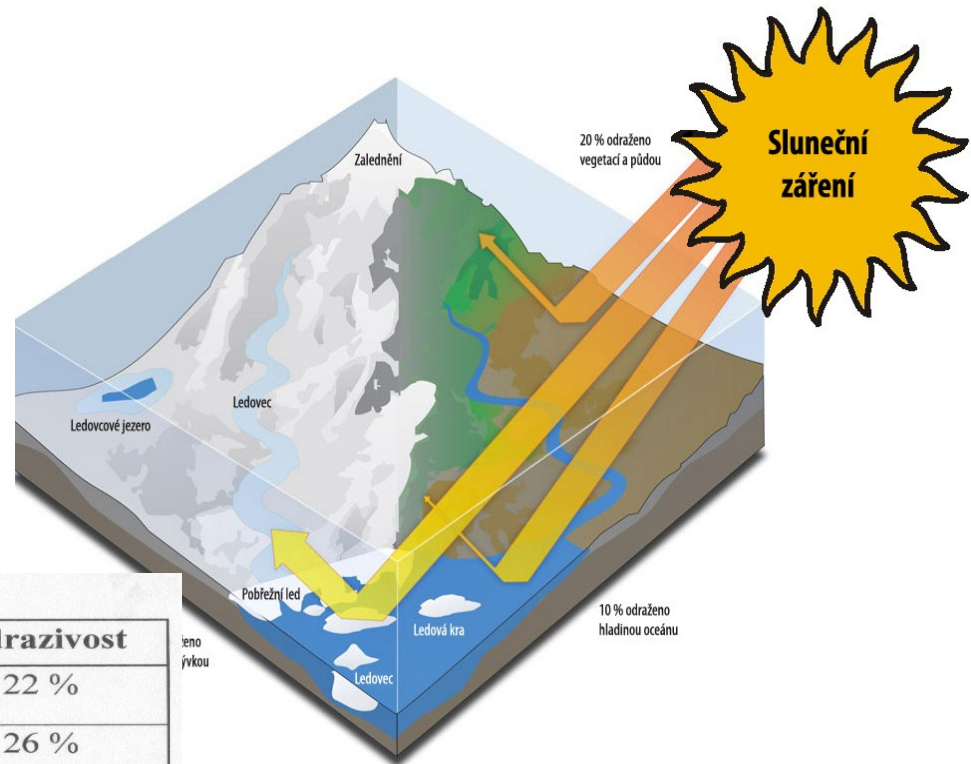

Množství dopadlého záření

Odras záření

- Albedo

Odrazivost vybraných povrchů

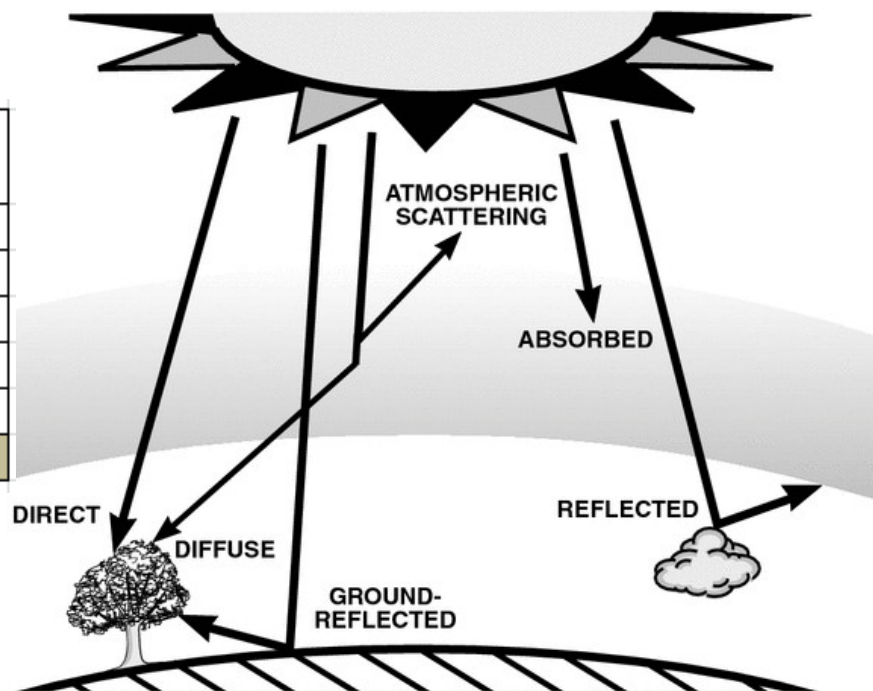
Okolní plocha	Odrazivost	Okolní plocha	Odrazivost
Polní cesta	4 %	Betonový povrch	22 %
Jehličnatý les	7 %	Zelená tráva	26 %
Asfaltová cesta	10 %	Tmavé stavební povrchy	27 %
Štěrková asfaltová střecha	13 %	Opadané listí	30 %
Pole (jíl, hlína)	14 %	Písek	40 %
Suchá tráva	20 %	Světlé stavební plochy	60 %
Kamenitý povrch	20 %	Sníh	75 %

Intenzita záření na povrchu země

- Záleží na počasí (oblačnost, rozptylové podmínky),
- albedu, poloze slunce vůči zemi ...

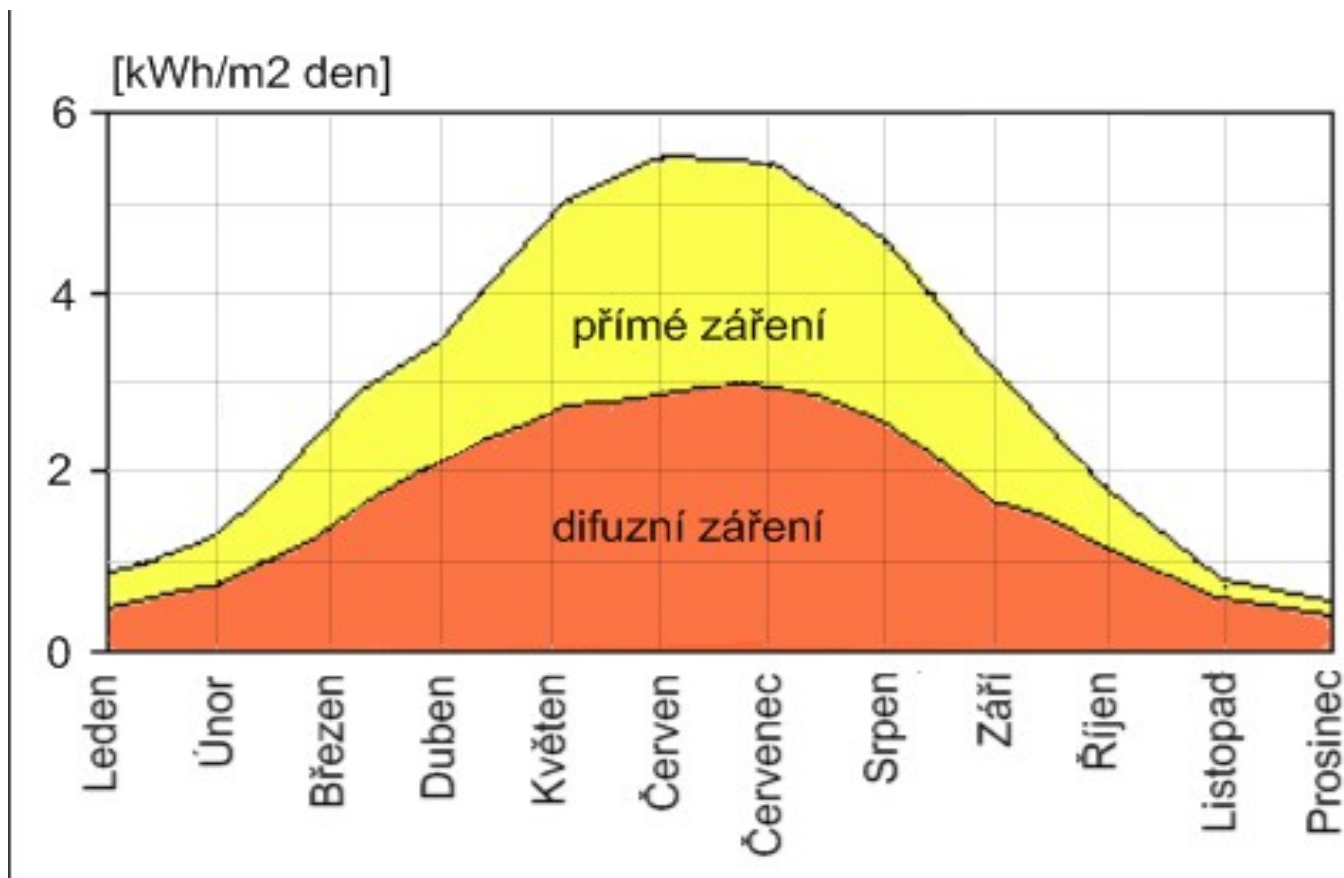
	Záření [W/m ²]	Difúzní podíl [%]
Modré nebe	800 až 1000	10
Zamlžené nebe	600 až 900	až 50
Mlhavý podzimní den	100 až 300	100
Zamračený zimní den	cca 50	100
Celoroční průměr	600	50 až 60

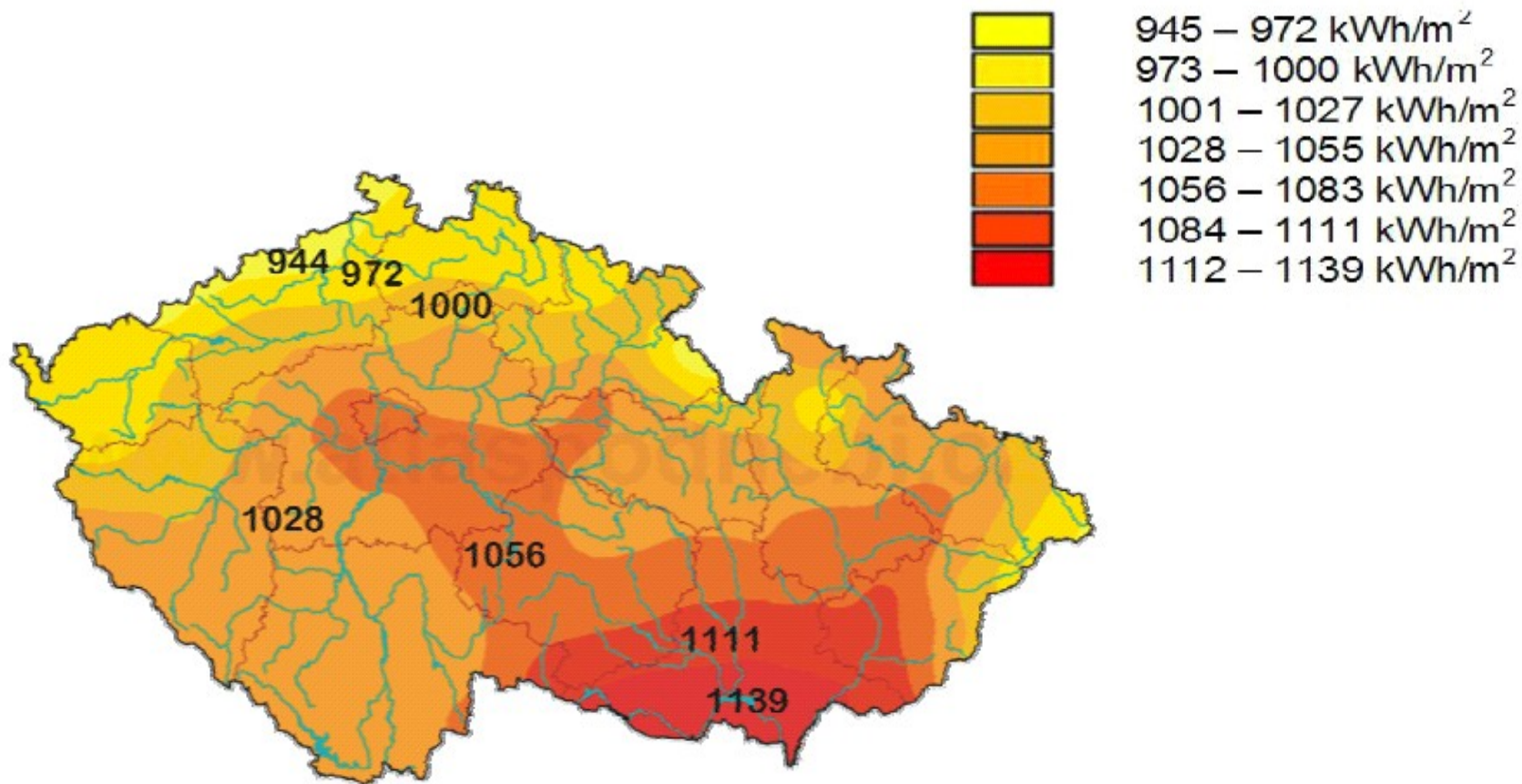
Difuzní záření

- Podíl difuzního a přímého záření

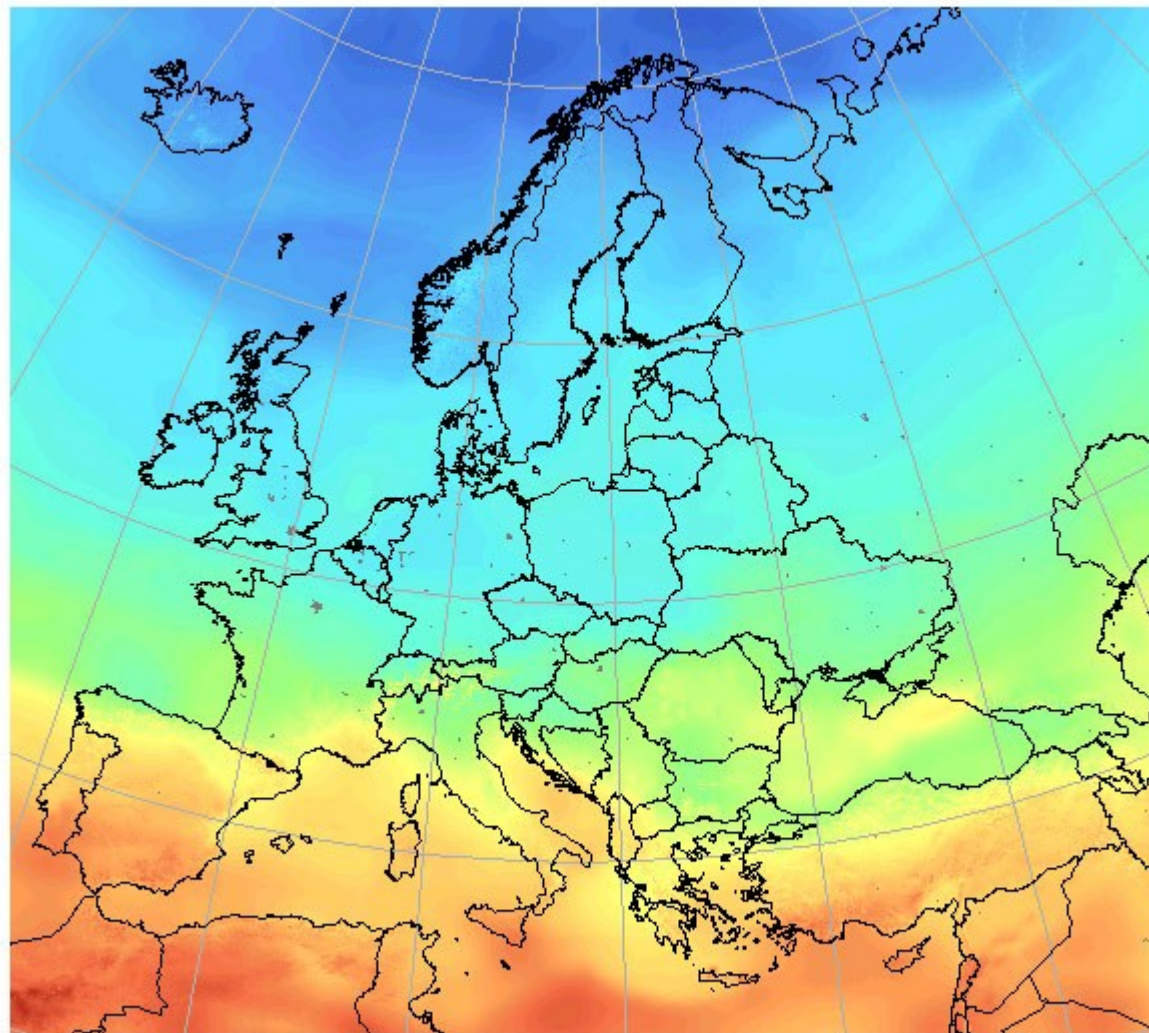

Sluneční energie v ČR

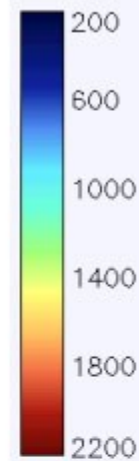

Sluneční energie Evropa

Roční souhm
slunečního
záření
[kWh/m²]

Zdroj: PVGIS Solar Irradiation Data

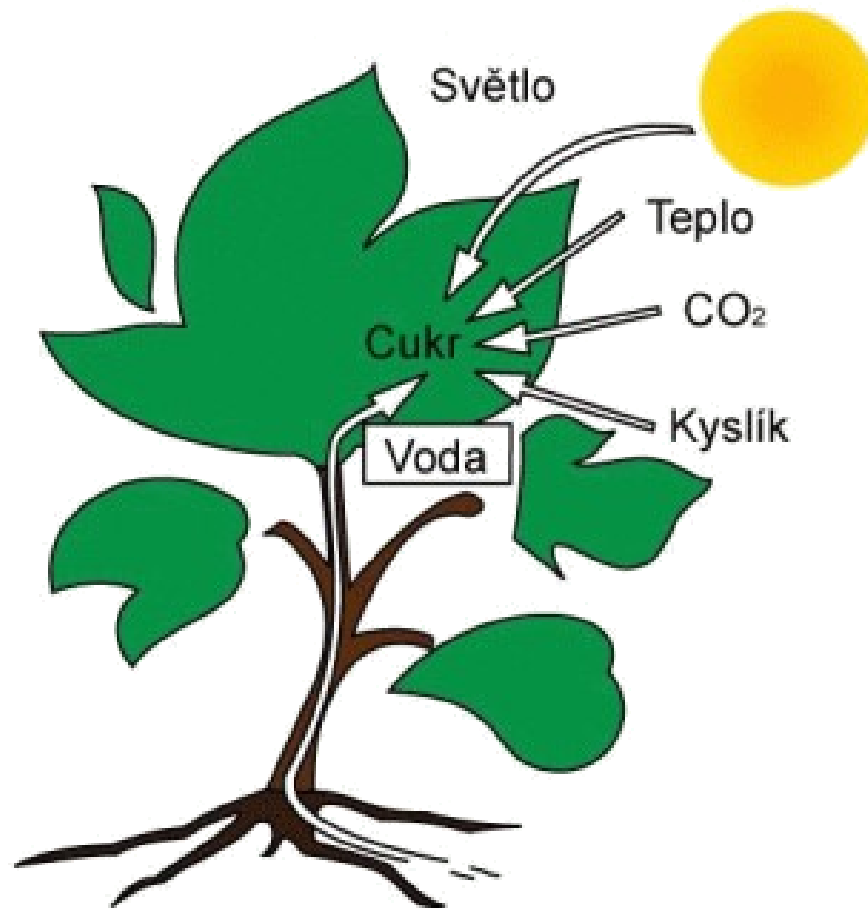

Shrnutí (pro ČR)

- na 1m² povrchu země dopadá přibližně 600 W
- záření je ve vlnových délkách příznivých pro život na zemi (viditelné světlo a teplo)
- využití tohoto záření
  - rostliny – fotosyntéza (výsledkem ukládání uhlíku)
  - solární ohřev – využití tepelného záření
  - fotovoltaika – přeměna viditelného a blízkého IR na elektrickou energii

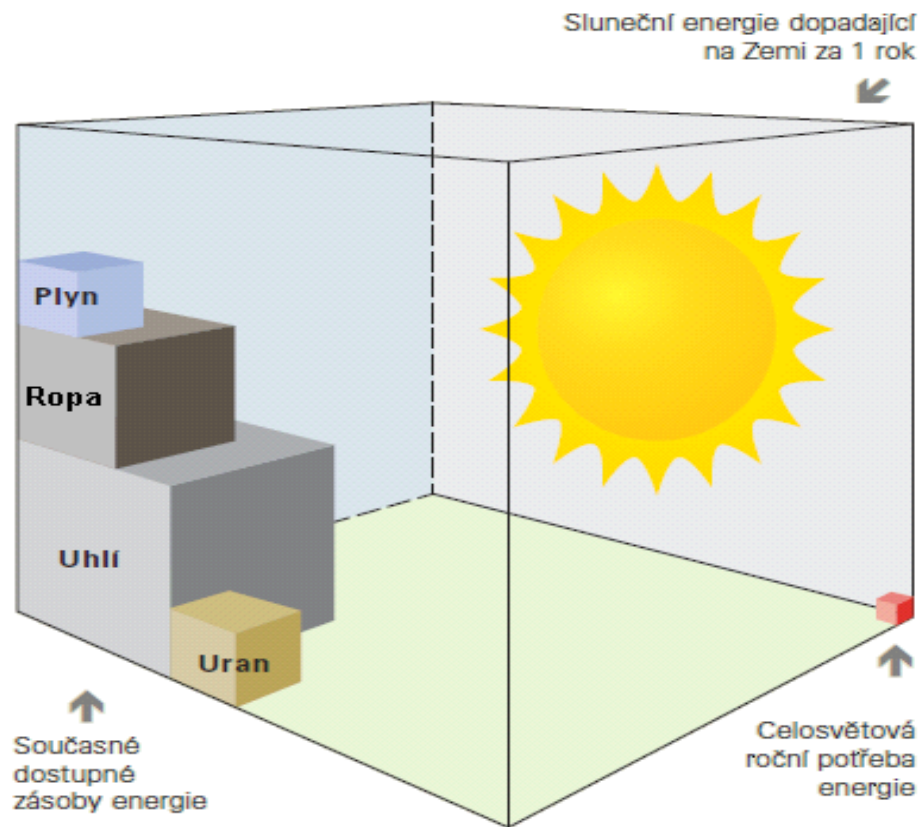
Fotosyntéza

- Uhlíkaté sloučeniny jsou ukládány do těla rostlin. (akumulace)
- Vzniká tzv. biomasa
- Tu je možno spalovat a uvolnit tak energii vazeb uhlíkatých sloučenin.

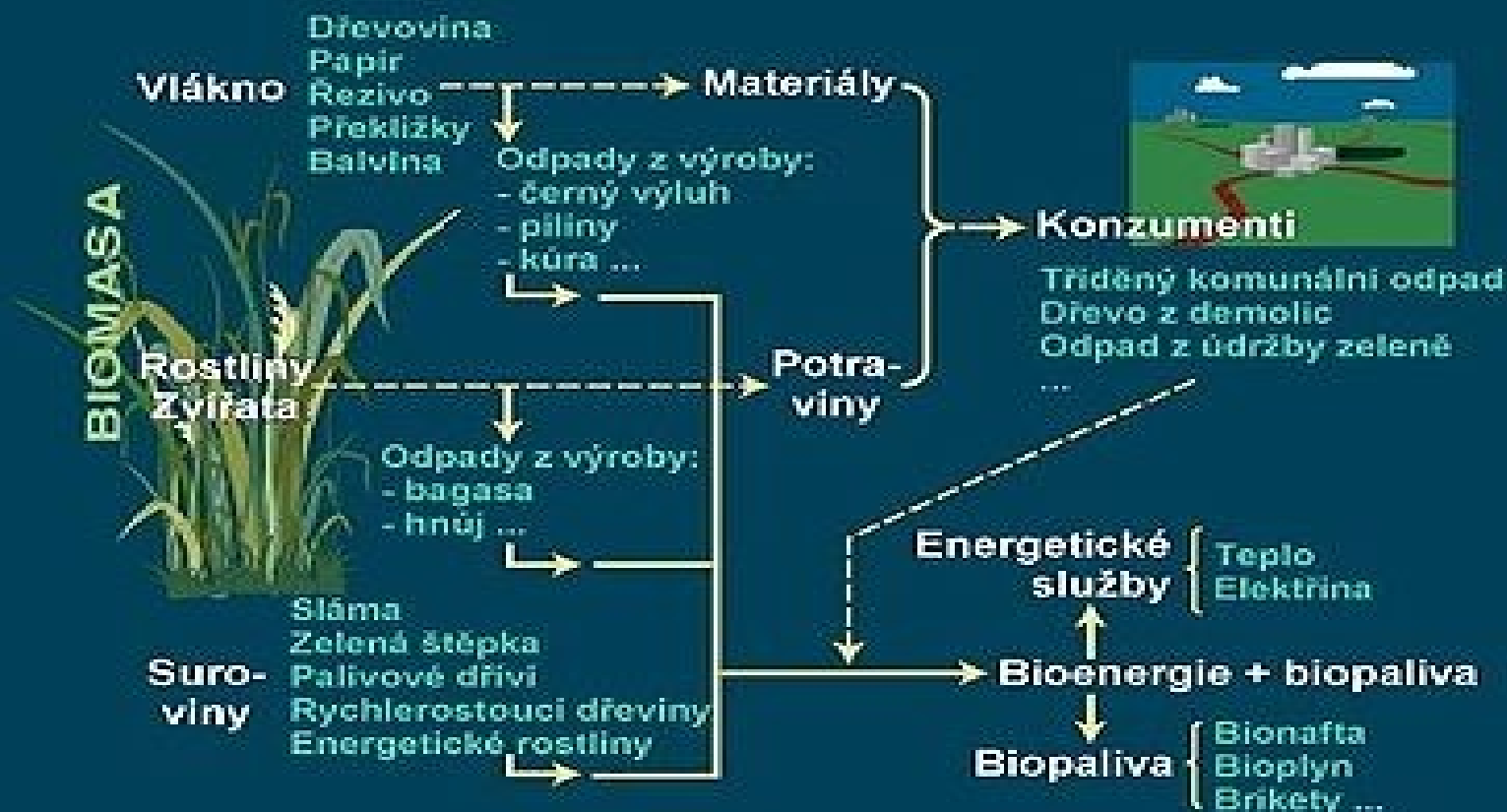

Energie získaná fotosyntézou

- S fotosyntézou jsou svázány následující druhy zdrojů energie
- Ropa, Plyn, Uhlí
- Biomasa

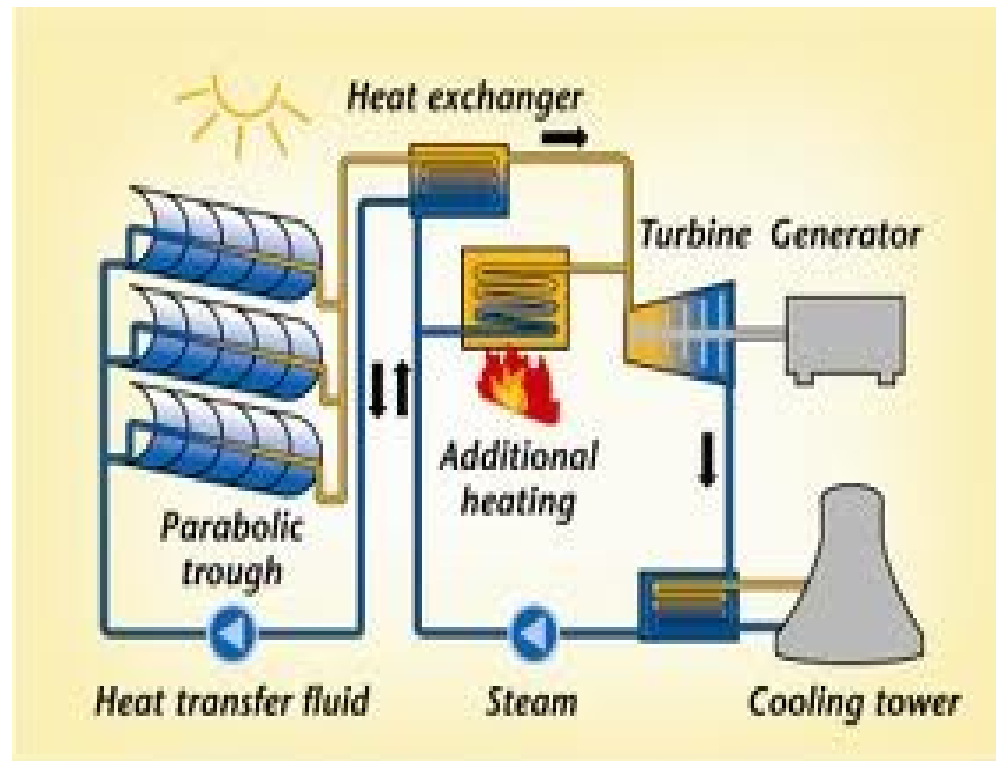
Biomasa pro energii

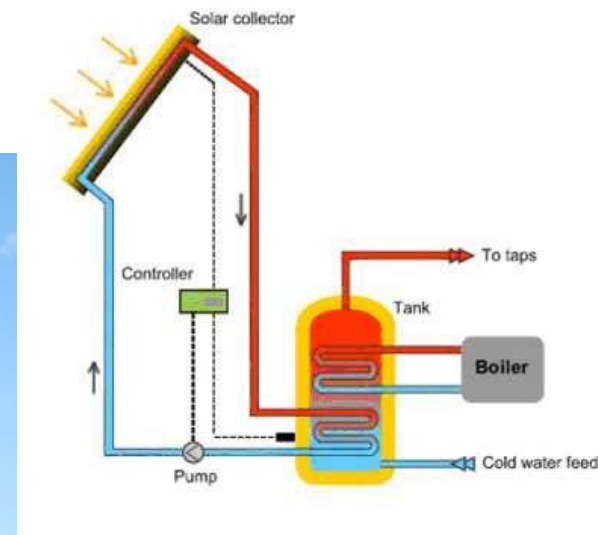
Solární ohřev

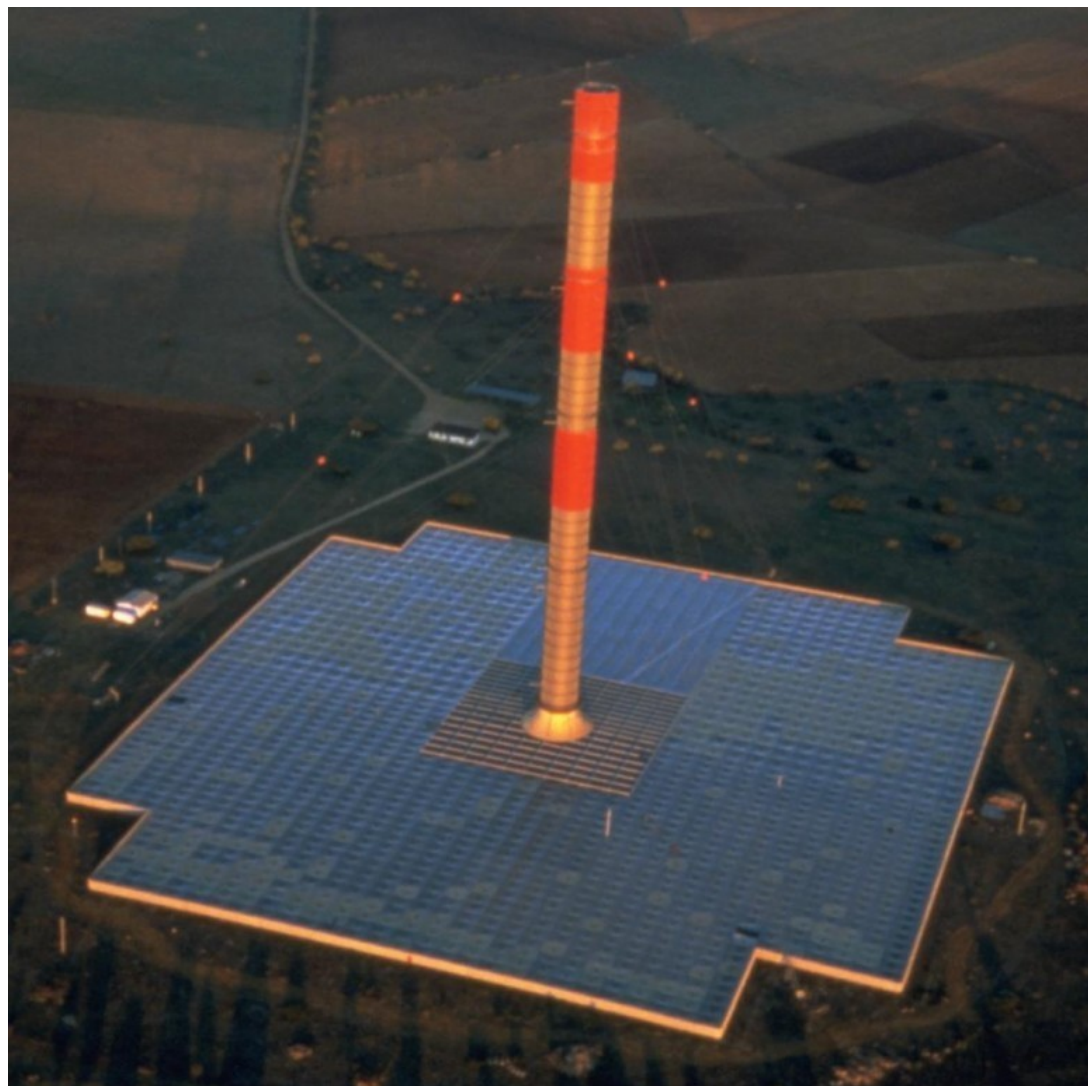
- Využití tepelné energie pro ohřev nebo pro získání jiného druhu energie, nejčastěji elektrické energie, nebo pohybové.
- Využívá se celé spektrum záření

Příklady využití solární energie

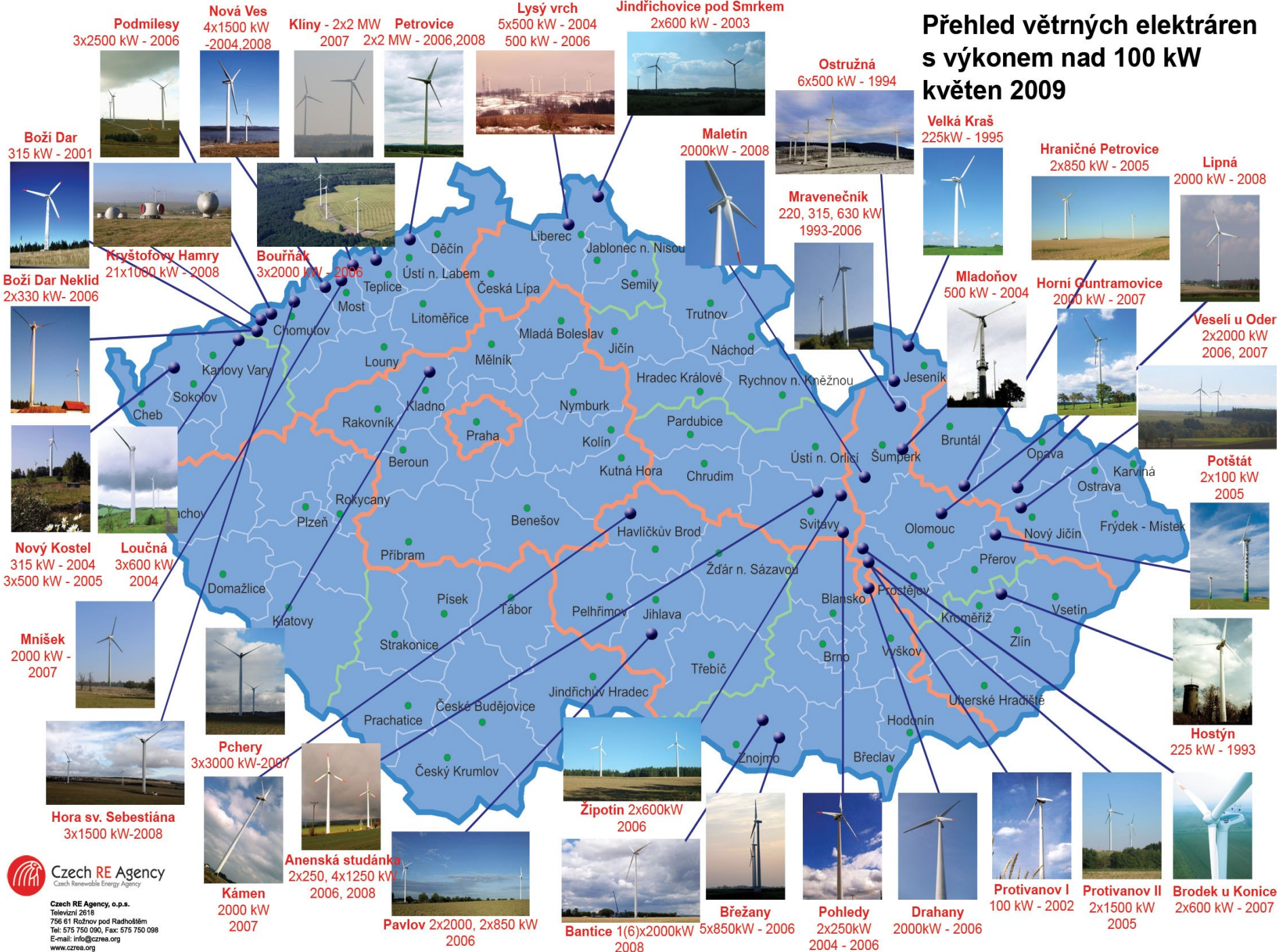

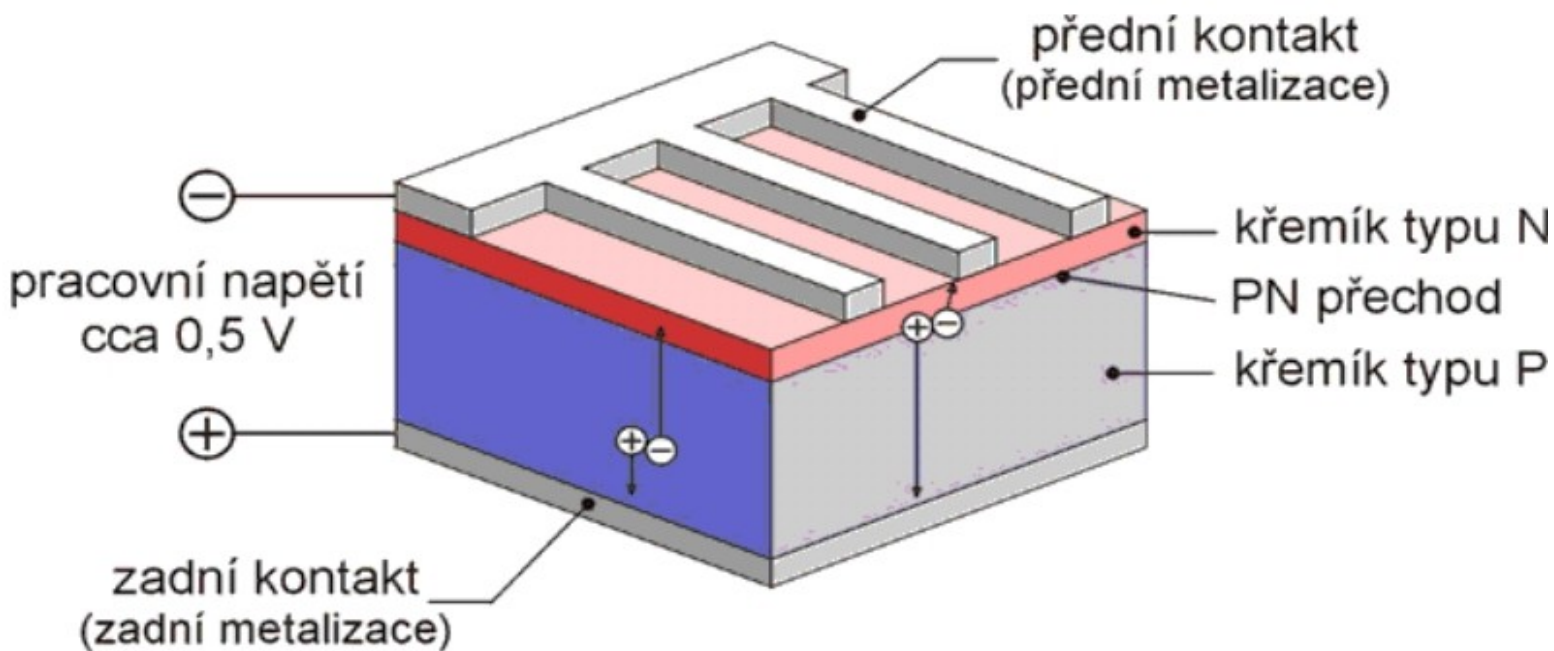
VisualLightBox.com

Přehled větrných elektráren s výkonem nad 100 kW květen 2009

Konstrukce FV článku

- Základní pojmy z teorie polovodičů
  - FV článek je velkoplošná polovodičová dioda

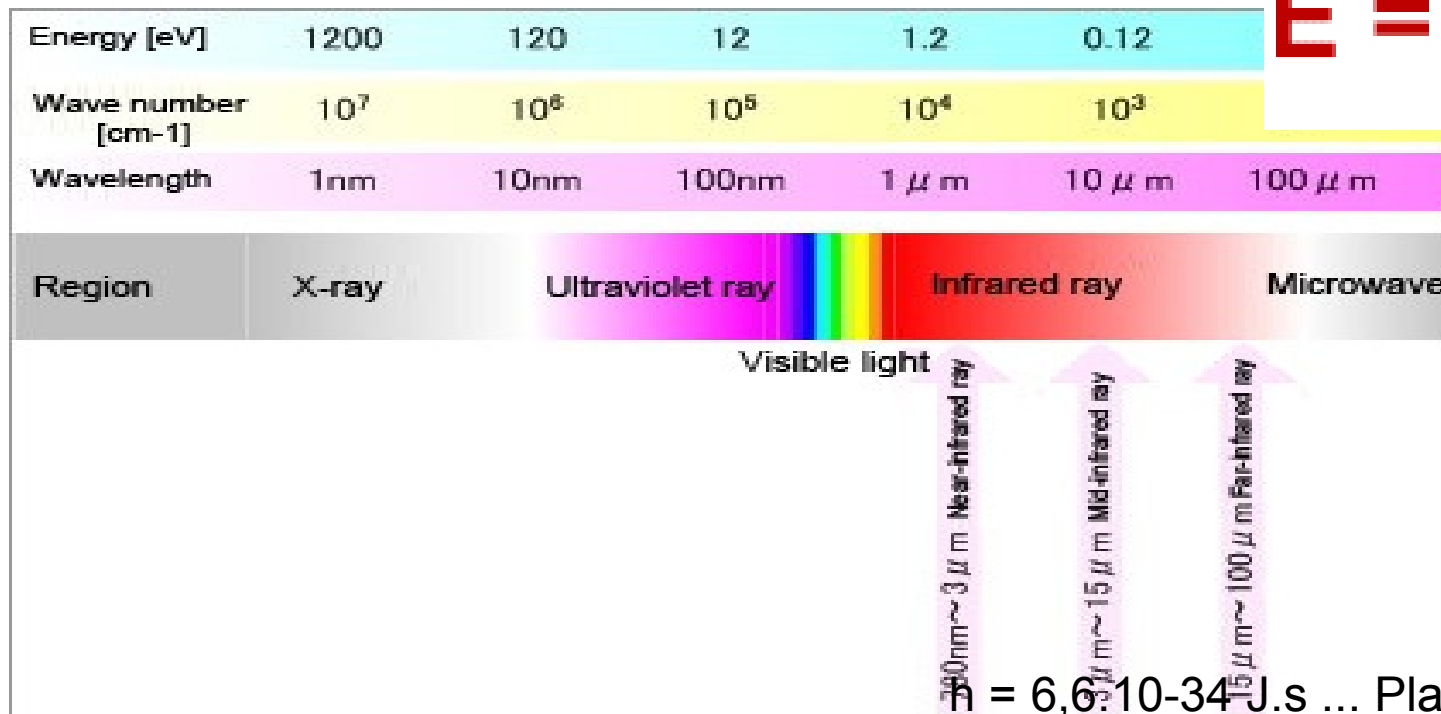

Proč je FV článek polovodičovou diodou?

- Myšlenkový přechod z vlnové délky záření na energii

$$E = \frac{hc}{\lambda}$$

$h = 6,6 \cdot 10^{-34}$ J.s ... Planckova konstanta

$c = 300\,000$ km/s ... rychlost světla

λ ... vlnová délka záření

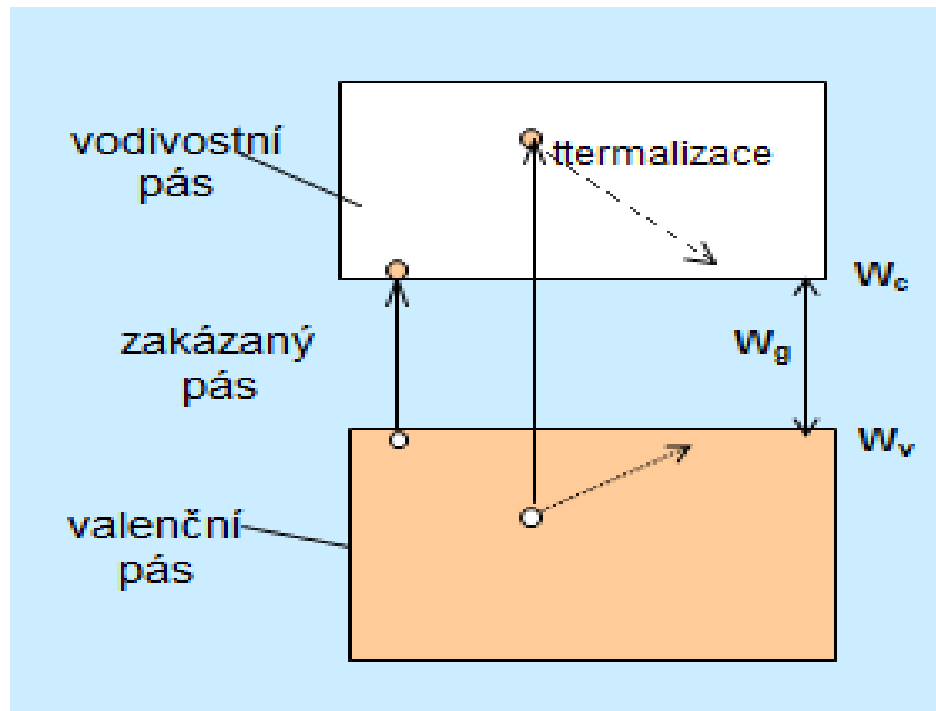
Předání energie fotonu

- Při průchodu fotonu materiálem dochází k interakci mezi dopadajícím fotonem a materiálem
  - interakce s mřížkou materiálu → teplo
  - interakce s volnými elektrony → teplo
  - interakce s vázanými elektrony → uvolnění elektronu, vznik volného nosiče náboje

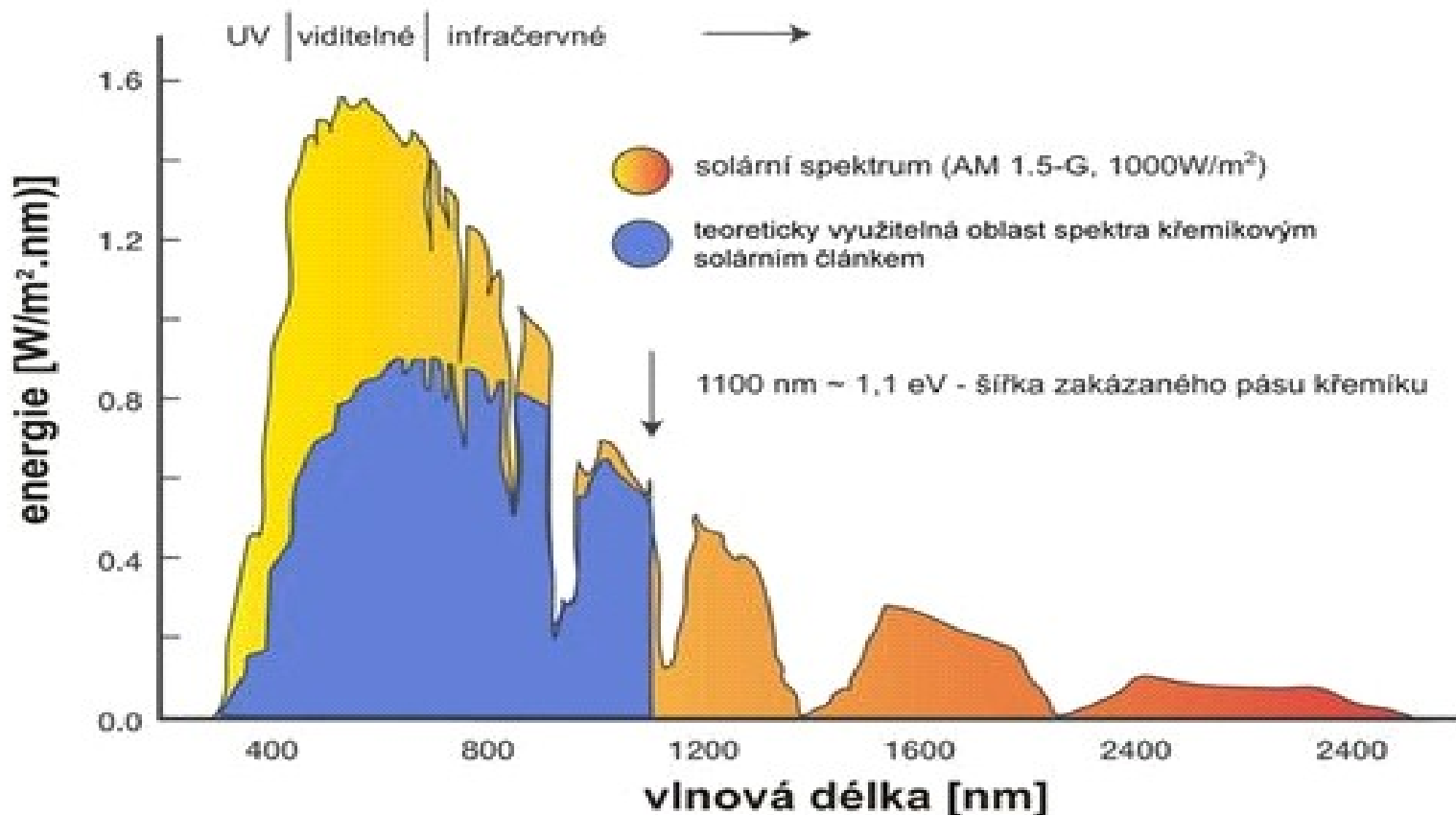
Potřebná energie fotonu

- Pro generaci volného nosiče náboje musí dopadnout na materiál foton s minimální energií
 $h\nu > W_g$

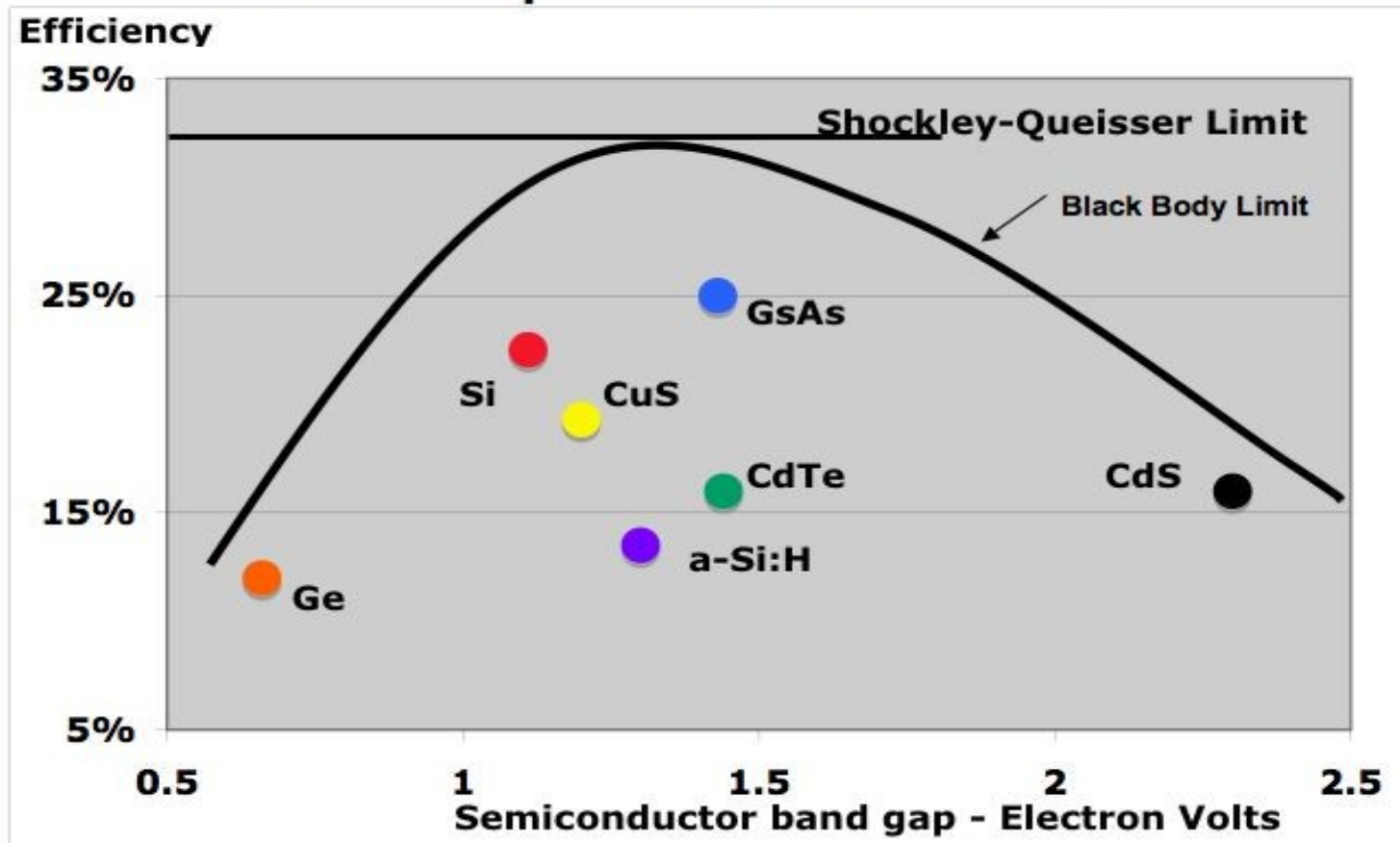
Omezení křemíkových FVČ

- W_g pro klasický křemíkový článek je 1,1 eV

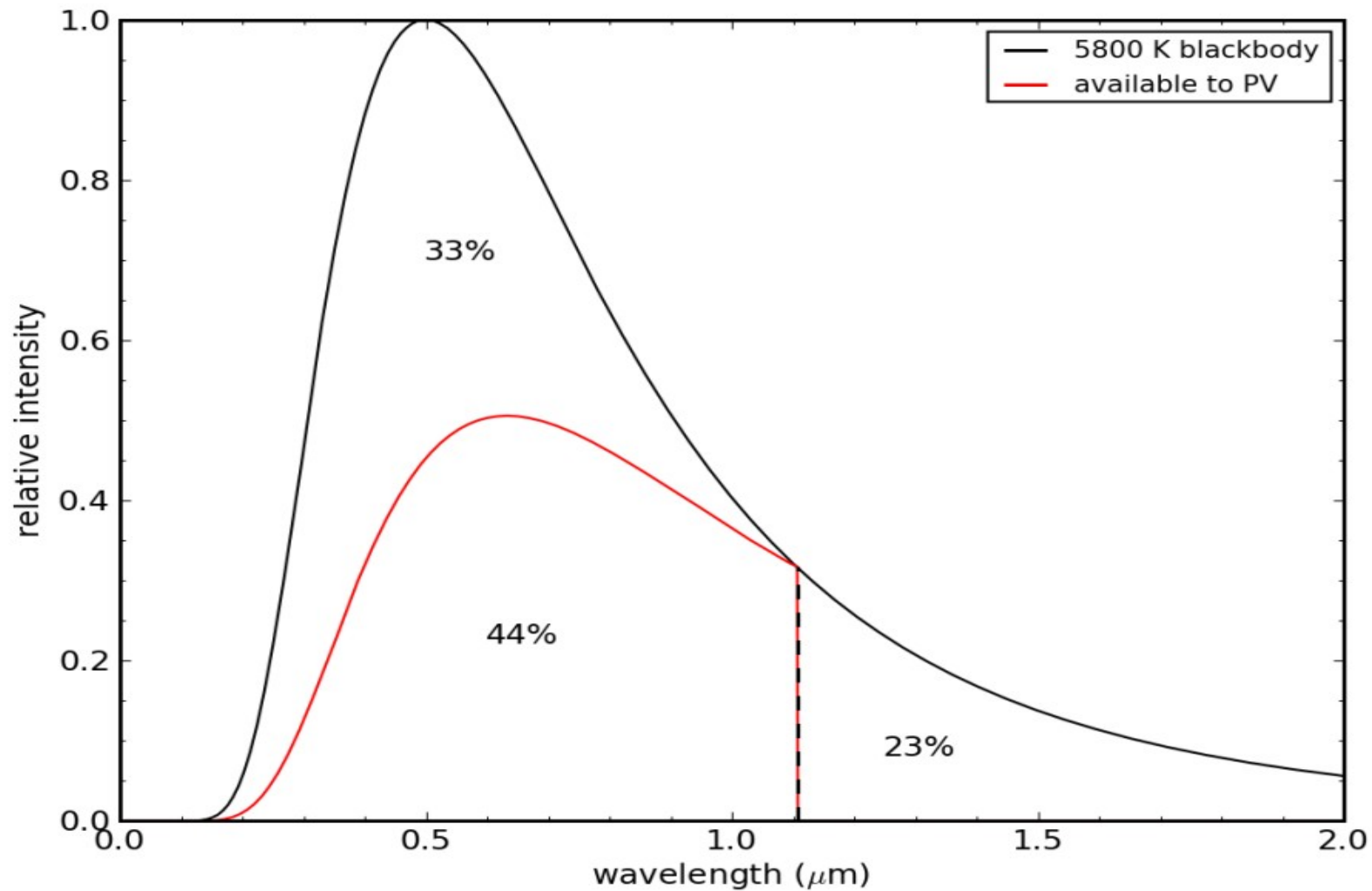

Band Gap and Efficiencies

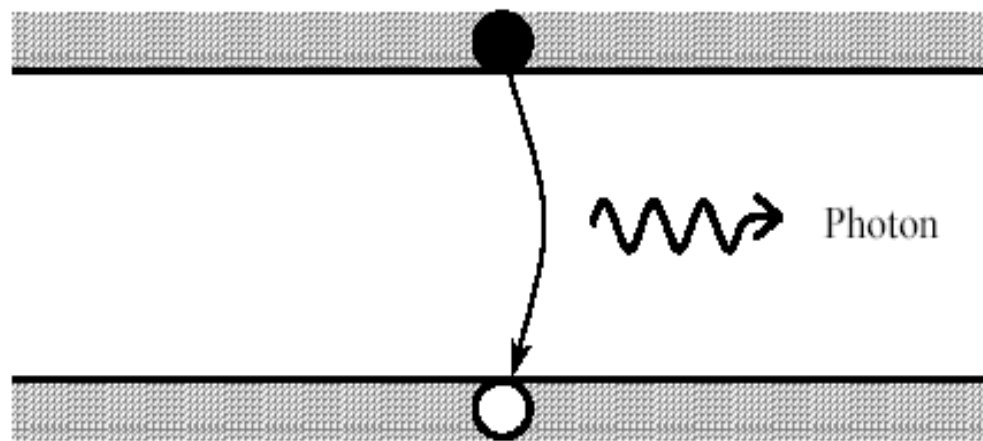

Source: DOE, Lewis Group at Caltech

Ztráty

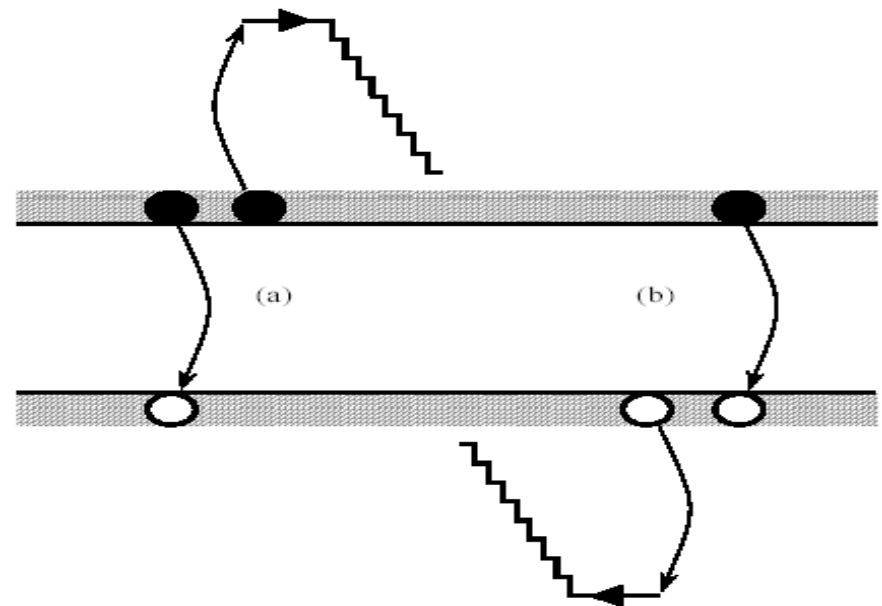
- Zářivá rekombinace
  - generovaný elektron se vrací na nižší energetickou hladinu a vyzařuje foton

Ztráty

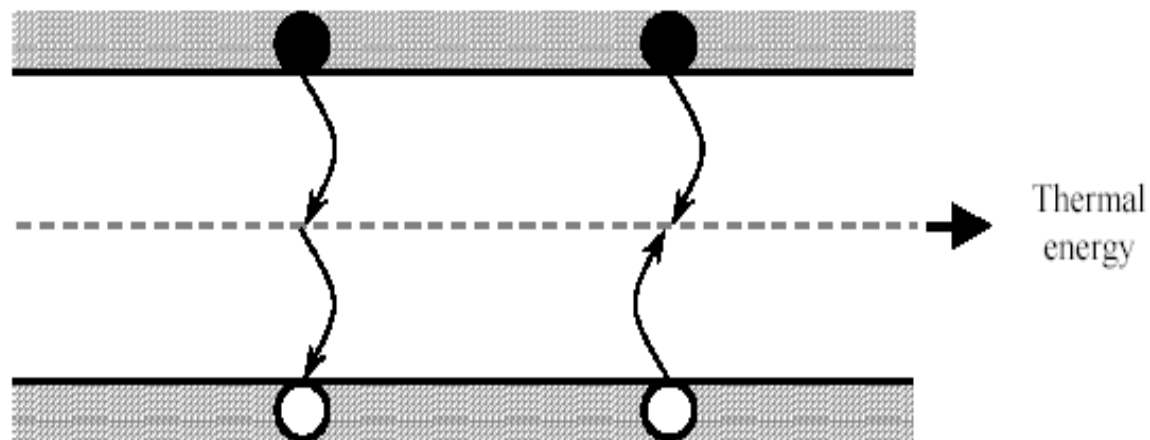
- Augerova rekombinace

- energie rekombinace je předána sousednímu nosiči náboje

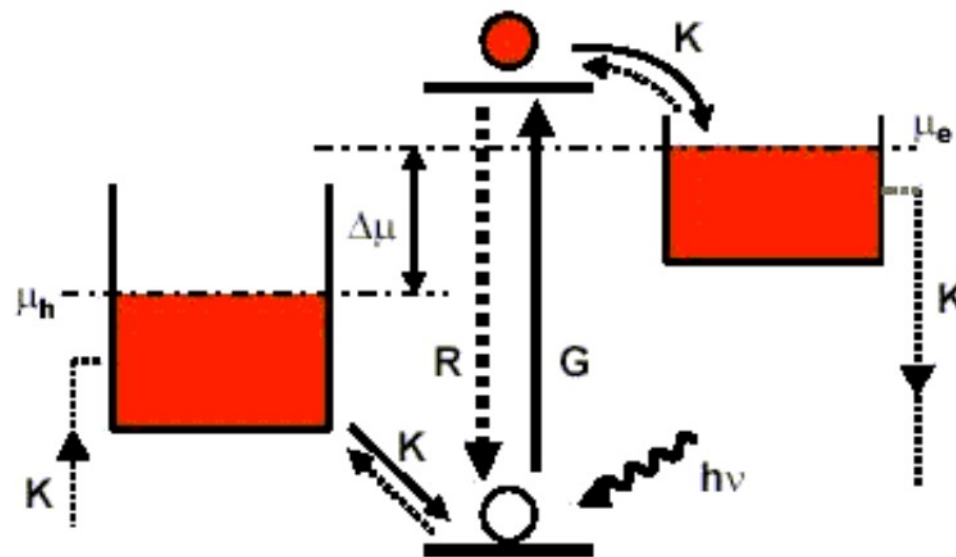
Ztráty

- Rekombinace pomocí lokálních center
  - energie rekombinace není dostatečná pro uvolnění fotonu a tak dochází k přeměně na teplo

Zachycení generovaných nosičů náboje

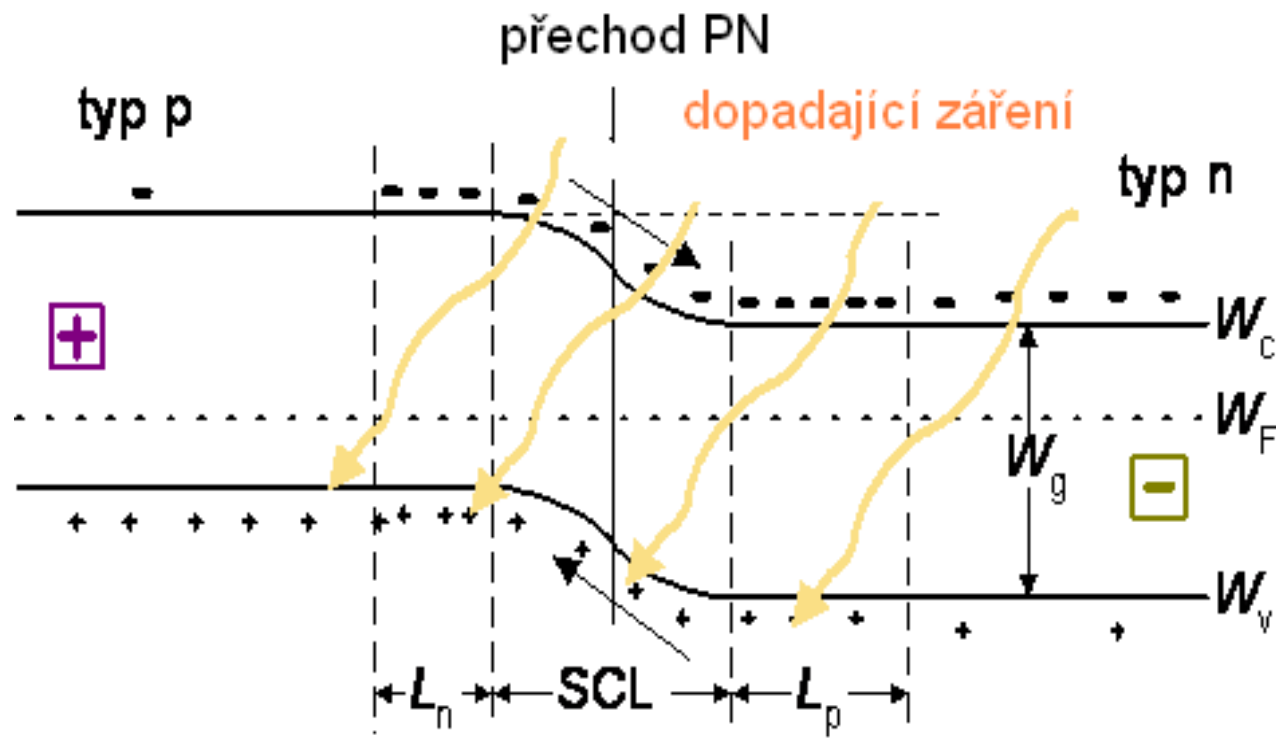
- Pro separaci generovaných nosičů náboje je nutné silné „vestavěné“ elektrické pole.
- Struktura s vestavěným elektrickým polem je např. PN přechod uvnitř polovodiče

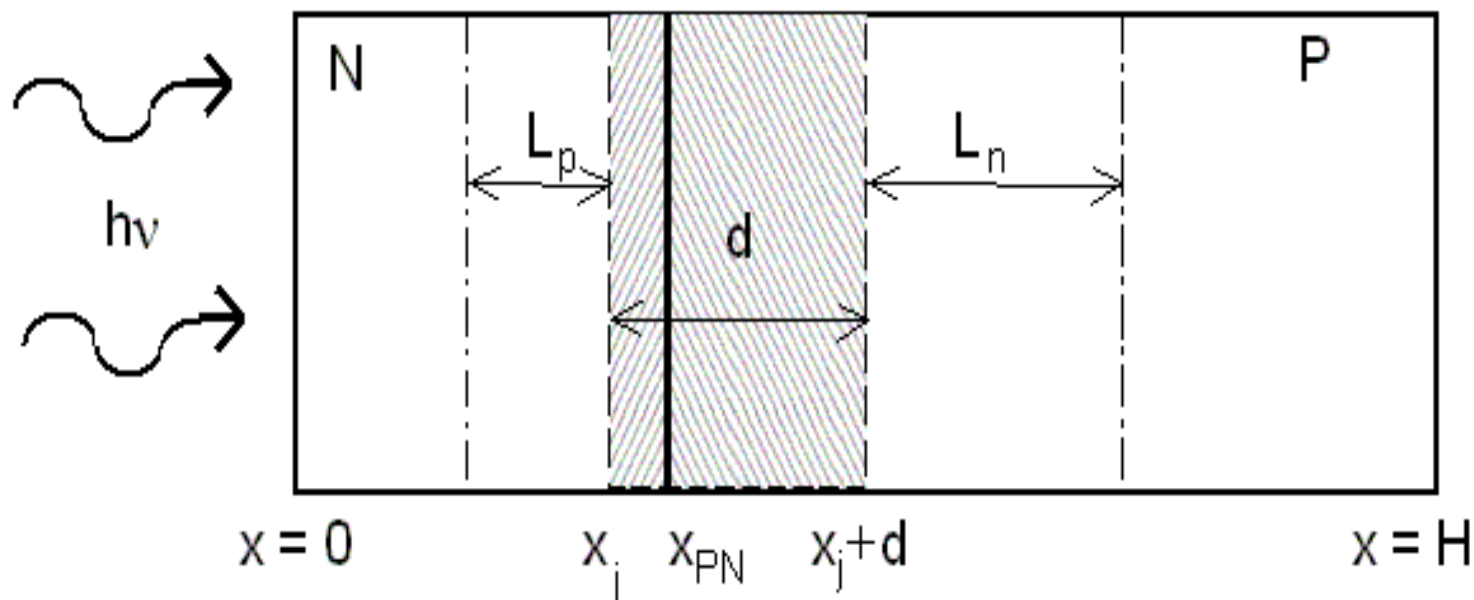
Polovodičové fotovoltaické články

- PN přechod

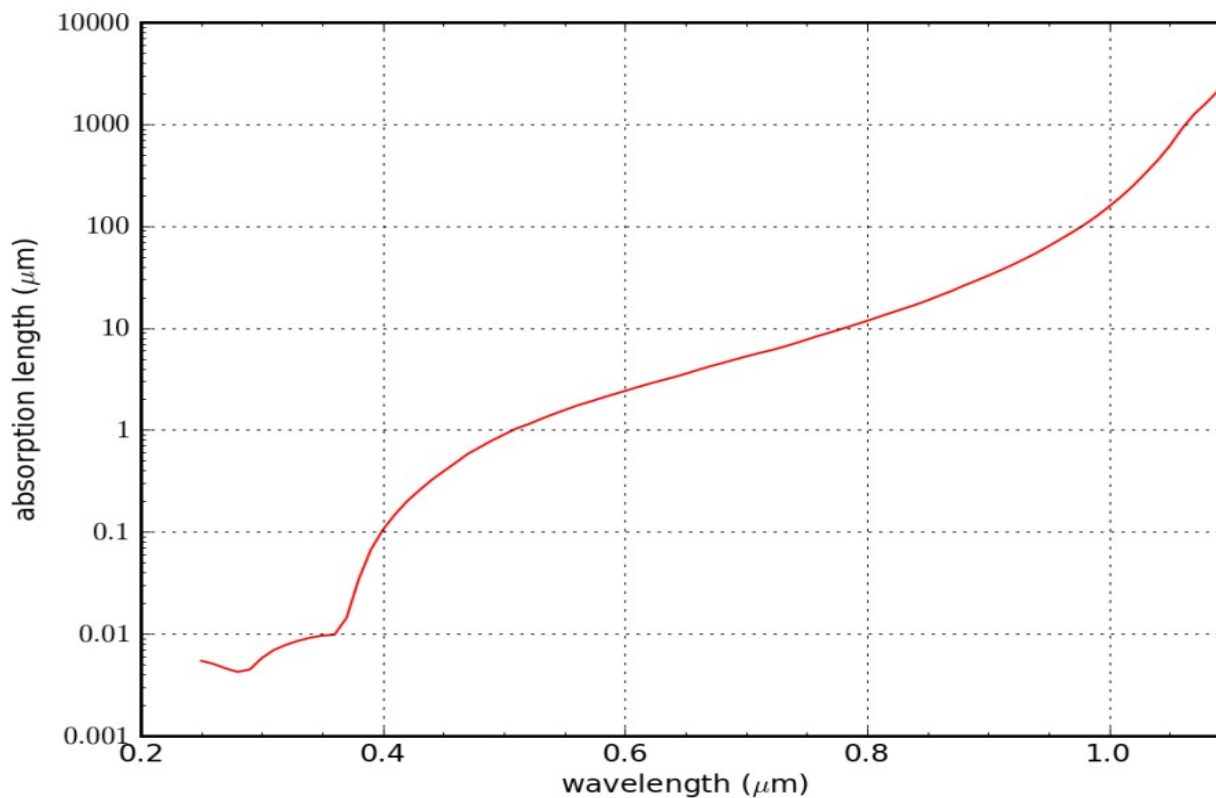
Poloha PN přechodu v rámci FV článku

- Fyzická struktura FVČ

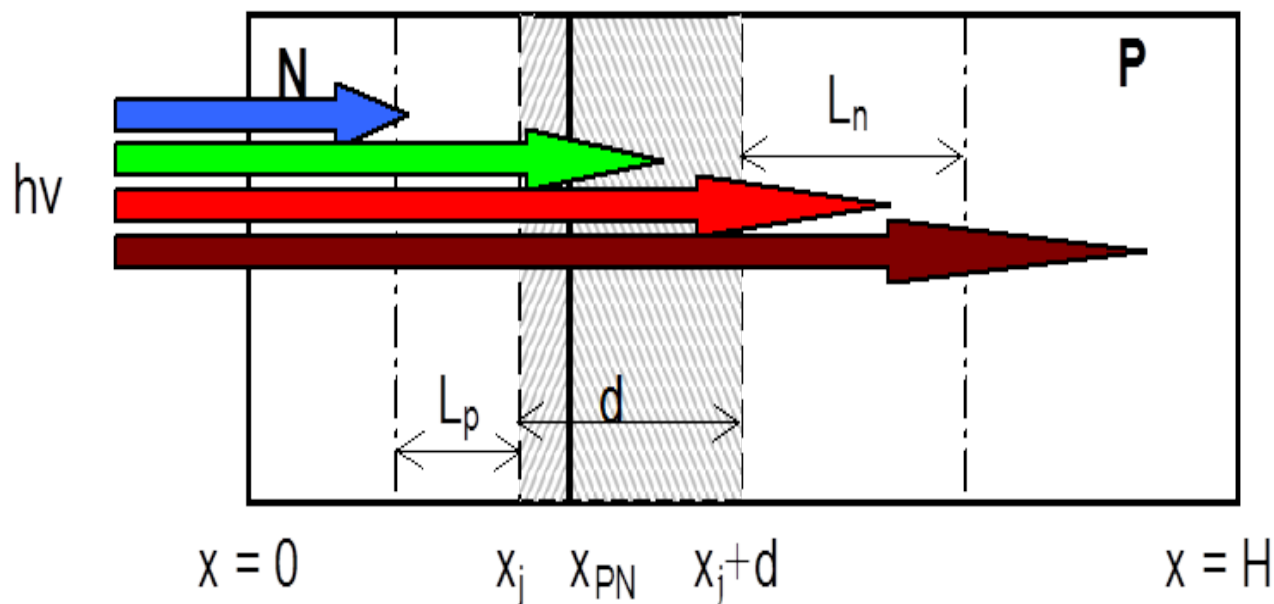

Absorpční délka – pro Si článek

Důsledek – optimální poloha přechodu PN

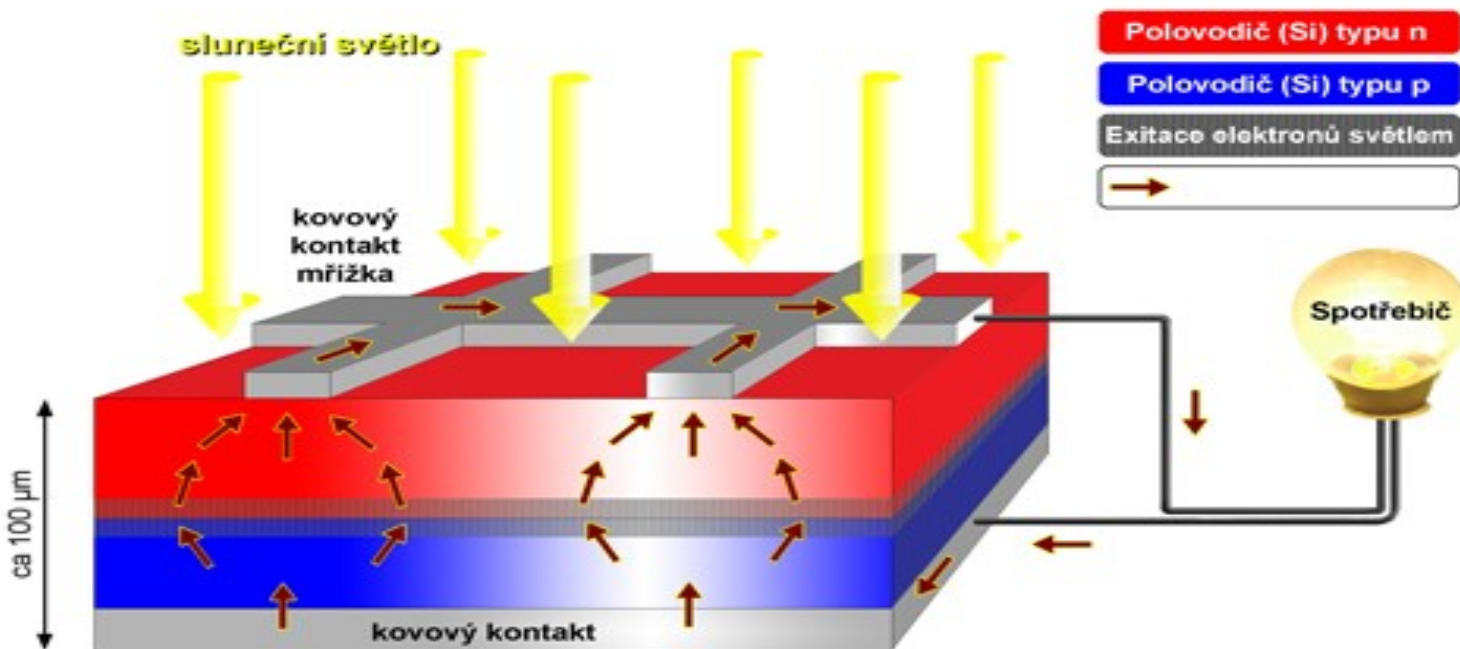

optimum je méně než $0,5 \mu\text{m}$

Závěr

- Nepřesná představa, už víte proč...

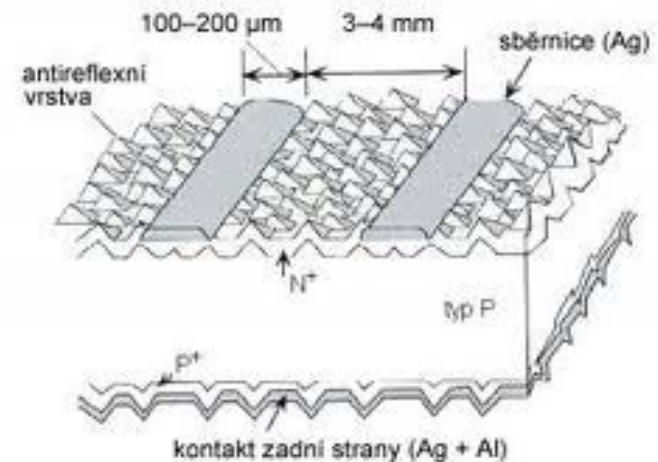
Princip činnosti fotovoltaického článku

Příště...

- Konstrukce FV článků
- Podklady
  - pasan.feld.cvut.cz/lfsez

Děkuji za pozornost a prosím o vaše dotazy.